

ПРОСПЕР МЕРИМЕ

ДУШИТЕ ОТ ЧИСТИЛИЩЕТО

Превод от френски: Ерма Гечева, 1979

chitanka.info

Цицерон казва, струва ми се, в трактата „За природата на боговете“, че е имало няколко Юпитеровци — един в Крит, друг в Олимпия, трети не знам къде си, — така че в Гърция не съществуващо-годе известен град, който да не е имал свой Юпитер. И от всички тези Юпитеровци хората са създали един, комуто са приписали всички приключения на неговите съименници. Така се обяснява удивителното количество любовни похождения на този бог.

Същото е станало и с дон Жуан^[1], личност, чиято слава напомня славата на Юпитер. Само Севиля притежава няколко донжуановци; не малко други градове споменават за свой дон Жуан. И всеки някога си е имал своя отделна легенда. С време те са се слели в една.

Все пак обаче, ако се взрем по-внимателно, не е трудно да разграничим отделните герои и особено двама от тях: дон Жуан Тенорио, който, както всеки знае, е бил отнесен от една каменна статуя, и дон Жуан де Мараня, чийто край е бил съвсем различен.

По един и същ начин разказват живота и на единия, и на другия, различава ги само развързката. Всеки може да избира според вкуса си — както в драматичните произведения на Дюсис, които завършват добре или зле според чувствителността на читателя.

Що се отнася до истинността на тази история или на тези две истории, то тя е неоспорима и вие бихте засегнали във висша степен локалния патриотизъм на севилци, ако поставите под въпрос съществуването на тези нехранимайковци, които са направили съмнителни генеалогии на най-благородните тамошни семейства. На посетителите показват къщата на дон Жуан Тенорио и всеки, който обича изкуството, ако е минал през Севиля, не може да не се е отбил в черквата „Милосърдие.“ Там той е видял гроба на рицаря де Мараня със следния надпис, продиктуван от смирението, или, ако щете, от гордостта му: *Aquí yace el peor hombre que fue en el mundo*^[2]. Как подир това да се съмнявате? Вярно е, че след като ви е завел до тези два паметника, вашият чичероне ви е разказал и как дон Жуан (но не се знае точно кой) направил странно предложение на Хиралда, бронзовото изваяние на върха на мавританската камбанария на катедралата, и как Хиралда приела; как, разгорещен от вино, дон Жуан се разхождал по левия бряг на Гуадалкивир и поискал огън от някакъв човек, който минавал по десния бряг и пушел пура, и как ръката на пушача (оказало се, че той бил самият дявол) се удължила, удължила,

стигнала оттатък реката и поднесла пурата на дон Жуан, който припалил, без да му мигне окото и без да вземе под внимание това предупреждение, до такава степен бил закоравял...

От общия фонд злини и престъпления аз се опитах да отделя на всеки дон Жуан онова, което му се полага. По липса на по-добра метода се постарях да разкажа за моя герой дон Жуан де Мараня само приключенията, които не принадлежат изключително на дон Жуан Тенорио, толкова известен сред нас от шедьоврите на Молиер и Моцарт.

Граф дон Карлос де Мараня беше един от най-богатите и най-почитани благородници в Севиля. Произхождаше от славен род и във войната против разбунтуваните маври доказа, че по храброст е достоен за дедите си след покоряването на Алпухарес той се завърна в Севиля с белег от рана на челото и голям брой деца, отнети от неверниците, които се погрижи да бъдат покръстени и продаде на сметка на християнски семейства. Раните, които съвсем не го бяха загрозили, не му попречиха да се понрави на една госпожица от добър род, която го предпочете пред многобройните кандидати за ръката ѝ. От този брак се родиха най-напред няколко момичета, едни от тях по-късно се омъжиха, други отидоха в манастир. Дон Карлос де Мараня вече бе на път да се откае, че ще има наследник на името си, когато раждането на син го преизпълни с радост и с надежда, че неговият древен майорат^[3] няма да премине в страничен род.

Дон Жуан, този толкова желан син и герой на настоящата достоверна история, бе глезен и от баща си, и от майка си, както се полагаше на единствен наследник на такова голямо име и богатство. Още като съвсем малък той беше почти пълен господар на действията си и в бащиния му дворец никой не смееше да се противопостави на волята му. Само че майка му искаше той да бъде благочестив като нея, а баща му — да бъде храбър като него. С милувки и сладкиши тя успя да накара детето да научи литаниите, „епатер“ и „аве“ по голямата броеница, с една дума, всички задължителни и незадължителни молитви. Като го приспиваше, му четеше житията. От своя страна бащата учеше сина си на песните за Сид и Бернардо дел Карпио^[4], разказваше му за въстанието на маврите и го насърчаваше по цял ден

да се упражнява в хвърляне на копие, стрелба с арбалет^[5] и дори с аркебуз^[6], целейки се в кукла, облечена в мавритански дрехи, която бе поставил в дъното на градината.

В параклиса на графиня де Мараня имаше една голяма картина в сухия и суров стил на Моралес^[7], която изобразяваше мъките в чистилището. Всички видове изтезания, за които художникът е могъл да се сети, бяха представени с такава точност, че дори палач на инквизицията не би намерил грешка. В чистилището душите се намираха в нещо като голяма пещера, на тавана, на която се виждаше отвор. Застанал на края на този отвор, един ангел подаваше ръка на една душа, която излизаше от това място на страдания, докато един старец до него държеше броеница в благочестиво сбраните си длани и очевидно се молеше много ревностно. Този старец беше дарителят, който бе поръчал картината за една черква в Хуеска. Разбунтуваните маври бяха подпалили града и черквата бе разрушена, но тази картина беше оцеляла по чудо. Граф Мараня я бе донесъл и бе украсил с нея молитвения параклис на жена си. Обикновено, когато влезеше в покоите на майка си, малкият Жуан дълго стоеше загледан неподвижно в картината, която едновременно го плашеше и привличаше. Особено не можеше да откъсне очи от един човек, чиито вътрешности сякаш ръфаше змия, докато той висеше, окачен над пламтяща жарава на една желязна кука, забита в ребрата му. Изтезаваният горестно извъръщаше очи към отвора, сякаш просеше от дарителя молитви, които да го освободят от толкова големите страдания. Графинята никога не пропускаше да обясни на сина си, че нещастникът е подложен на това мъчение, защото се е подиграл на някой свещеник или се е разсейвал по време на богослужение. Душата, която отлиташе към рая, била душата на един родственик на семейство де Мараня, който вероятно имал някакво дребно прегрешение на съвестта си; но граф де Мараня се бил молил за него, бил дал много дарове на свещениците, за да го откупи от огъня и изтезанията, и за голяма своя радост успял да прехвърли в рая душата на роднината си, без да го остава дълго да се топи от мъка в чистилището.

— Но имай пред вид, Хуанито — добавяше графинята, — че и мене може така да ме изтезават и да ме държат милиони години в чистилището, ако забравиш да поръчваш да ми четат молитви, за да ме

освободиш! Колко лошо ще бъде, ако оставиш да страда майка си, която те е кърмила.

Тогава детето се разплакваше и ако имаше някой реал в джоба, бързаше да го даде на първия срещнат калугер с касичка, който събираше пари за душите в чистилището.

Когато влезеше в кабинета на баща си, виждаше ризници със следи от куршуми от аркебуза, шлема, който граф де Мараня бе носил при завземането на Алмерия и върху който още личеше белег от острието на една мюсюлманска брадва; мавритански копия и саби, знамена, пленени от неверниците, красяха тази стая.

— Този ятаган го взех от кадията на Вехер, който ме удари с него три пъти, преди да го убия — обясняваше графът. — Това знаме го носеха бунтовниците на планината Елвира. Тъкмо бяха унищожили едно християнско село; аз пристигнах с двадесет конника. На четири пъти се опитвах да се врежа в батальона им, за да пленя знамето; четири пъти ме отблъсваха. На петия път се прекръстих, извиках: „Свети Якове!“ и направих пробив в редовете на езичниците. А виждаш ли този златен потир върху моя герб? Един мавритански алфаки^[8] го бе откраднал от една черква, където бе извършил хиляди безчинства. Конете му яли овес на олтара, а войниците изхвърлили светите мощи. Този алфаки пиел от потира шербет със сняг. Залових го в шатрата му тъкмо като поднасяше към устните си свещената чаша. Преди да успее да каже „Аллах!“, защото питието още беше в гърлото му, с тая чудесна сабя ударих кучето по бръснатата му глава и острието я разсече до зъбите. В памет на това свято отмъщение кралят ми разреши да сложа златен потир на герба си. Казвам ти това, Хуанито, за да го разправяш на децата си, та да знаят защо твоят герб не е точно като герба на дядо ти дон Диего, както е изрисуван горе на портрета му.

Разделено между войната и благочестието, момчето по цял ден правеше малки кръстове от дъсчици или въоръжено с дървена сабя, сечеше в зеленчуковата градина ротските тикви, които според него много приличаха на мавританските глави с чалми.

На осемнадесет години дон Жуан правеше доста лошо разбор на латински текстове, умееше чудесно да помага при литургия и си служеше с рапира и със сабя за две ръце по-добре и от Сид. Но тъй като баща му считаше, че благородник от рода Мараня трябва, освен

това да придобие и други знания, реши да го изпрати в Саламанка. Скоро всичко за пътуването бе готово. Майка му му даде куп осветени броеници, нараменници и медальони. Освен това го научи на някои молитви, много полезни при редица обстоятелства в живота. Дон Карлос му даде сабя, чийто ефес, изработен със сребърни инкрустации, бе украсен с родовия герб, и му каза:

— Досега ти живя само с деца; сега ще живееш с мъже. Помни, че най-ценното богатство на благородника е неговата чест. А твоята чест е честта на рода Мараня. По-добре да загине последната издънка на рода, отколкото да бъде опетнена честта му! Вземи тази сабя. Тя ще те защитава, ако някой те нападне. Никога не я изваждай пръв. Но помни, че прадедите ти никога не са прибирали сабята си в ножницата, преди да са победили и да са отмъстили.

Запасен по такъв начин с духовно и мирско оръжие, потомъкът на рода Мараня яхна коня и напусна дома на дедите си.

По онова време университетът в Саламанка беше на върха на славата си. Никога дотогава в него не бе имало повече студенти, нито по-учени професори; но и никога дотогава гражданите не бяха толкова страдали от безчинствата на необузданата младеж, която живееше или по-скоро царуваше в града. Серенадите, котешките концерти, всякакви нощни безобразия бяха станали нещо обикновено в живота им, който от време на време бе разнообразяван от отвличания на жени или момичета, от кражби или побоища. През първите няколко дни след като пристигна в Саламанка, дон Жуан разнесе препоръчителните писма от баща си до неговите приятели, срещна се с професорите, посети черквите и разгледа реликвите им. Съгласно волята на баща си връчи на един от професорите доста голяма сума пари, за да ги раздаде на бедните студенти. Този дар му осигури голям успех и веднага му спечели много приятели.

Дон Жуан имаше силно желание да учи. Възнамеряваше да слуша като евангелски слова всичко, което щяха да изрекат устата на професорите, и за да не изпусне нито дума, реши да седи колкото се може по-близо до катедрата. Когато влезе в галата, където трябваше да се състои лекцията, видя, че отпред, близо до професора, е останало едно празно място, каквото му се искаше. Веднага го зае. Един мръсен, рошав студент, облечен в дрипи, от онези студенти, с каквито

университетите са пълни, за миг отмести очи от книгата и ги насочи към дон Жуан с тъпа изненада.

— Като седате на това място, не знаете ли, че тук обикновено седи дон Гарсия Наваро? — почти изплашено му каза той.

Дон Жуан отговори, че доколкото е чувал, местата са на първия, който ги заеме, и понеже е намерил мястото празно, смята, че може да го заеме, особено ако дон Гарсия не е натоварил съседа си да му го запази.

— Не сте оттук, както виждам, и сигурно отскоро сте пристигнали, щом не познавате дон Гарсия — рече студентът. — Искам само да ви кажа, че дон Гарсия е една от най-...

Тук студентът понижи глас, сякаш го беше страх да не би другите студенти да го чуят.

— Дон Гарсия е страшен човек. Горко на този, който го засегне! Търпението му е кратко, а сабята дълга. И бъдете уверен, че стига само някой да седне ни място, където е сядал два пъти, и той е готов да се счепка, защото е извънредно обидчив и мнителен. Като се скара, удря, а като удари, убива. Така че аз съм ви предупредил. А вие ще постъпите, както намерите за добре.

На дон Жуан му се стори доста странно това, че дон Гарсия иска да пази най-добрите места, без да си даде труд да ги заслужи с точност. Същевременно забеляза, че не малко студенти са вперили поглед в него, и разбра колко ще се изложи, ако стане от мястото, на което бе седнал. От друга страна, никак не му се искаше още със самото си пристигане да влиза в спор, и то с такъв опасен човек, какъвто, по всичко изглежда, бе дон Гарсия. И докато се двоумеше какво да прави, без да може да реши, и неволно си седеше на мястото, влезе един студент и тръгна право към него.

— Ето го дон Гарсия — каза му съседът.

Този Гарсия беше широкоплещест строен момък с обветрено лице, горд поглед и презрителни уста. Носеше изтъркани дрехи, на времето вероятно черни, и скъсан плащ; на гърдите му висеше дълга златна верига. Известно е, че за студентите от Саламанка и от другите испански университети от край време е въпрос на чест да изглеждат дрипави, с което вероятно искат да покажат, че истинското достойнство си личи и без украсата на богатството.

Дон Гарсия се приближи до скамейката, където Дон Жуан продължаваше да седи, и го поздрави извънредно учтиво.

— Господин студенте — каза той, — вие сте нов сред нас; въпреки това вашето име ми е добре известно. Бащите ни са били големи приятели и ако нямате нищо против, синовете им ще последват техния пример.

Говорейки така, той най-сърдечно протегна ръка на дон Жуан. Дон Жуан, който очакваше съвсем друго встъпление, прие с най-голяма готовност вежливото предложение на дон Гарсия и му отговори, че ще се чувства много поласкан от дружбата с благородник като него.

— Вие още не познавате Саламанка — продължи дон Гарсия. — Ако нямате нищо против да ме приемете за водач, аз ще бъда очарован да ви покажа всичко, „от кедъра до исопа“^[9], в този град, където ще живеете. — После добави, обръщайки се към седналия до дон Жуан студент: — Хайде, Перико, разкарай се оттука. Да не мислиш, че такъв дебелак като тебе може да прави компания на сеньор дон Жуан де Мараня?

И при тези думи той грубо го изблъска и седна на мястото, което студентът побърза да освободи.

След като лекцията свърши, дон Гарсия даде адреса си на своя нов приятел и поиска той да му обещае, че ще го навести. После любезно и свойски му махна с ръка за сбогом и излезе, изящно намятайки се с надупчения си като решето плащ.

Стиснал учебниците под ръка, дон Жуан се бе спрял в една галерия на университета, за да разгледа надписи, които покриваха стените, когато забеляза, че студентът, който пръв му бе заговорил, се отправя към него, сякаш и той иска да види надписите. Дон Жуан му кимна, за да покаже, че го е познал, и се приготви да тръгне, но студентът го хвана за плаща, за да го спре.

— Сеньор дон Жуан — каза той, — ако нямате бърза работа, ще бъдете ли така добър да ми разрешите да поговоря с вас за миг?

— На драго сърце — отговори дон Жуан и се облегна на една колона. — Слушам ви.

Перико тревожно се огледа, сякаш се боеше, че някой може да го следи, после се приближи до дон Жуан и след кратко мълчание му заговори на ухото, нещо, което изглеждаше излишно, понеже в

широката готическа галерия, където се намираха, нямаше никой, освен тях.

— Бихте ли ми казали, благородни дон Жуан — с тих, едва ли не разтреперан глас запита той, — бихте ли ми казали дали вашият баща наистина се е познавал с бащата на дон Гарсия Наваро?

Дон Жуан се сепна от изненада.

— Вие току-що чухте, че дон Гарсия лично каза това.

— Да — отвърна студентът още по-тихо, — но все пак вие чували ли сте някога баща ви да е казвал, че познава сеньор Наваро?

— Да, разбира се, с него са били заедно по време на войната против маврите.

— Много добре, но вие чували ли сте този благородник да е имал... син?

— Право да ви кажа, не съм обръщал особено внимание на това, което баща ми разправяше за него... Но защо ми задавате тези въпроси? Дон Гарсия не е ли син на сеньор Наваро?... Да не би да е незаконороден?

— Небето ми е свидетел, че не съм казал подобно нещо — уплашено извика студентът и надзърна зад колоната, на която дон Жуан се бе опрял; — аз исках само да ви попитам дали не ви е известна една странна история за дон Гарсия, която мнозина тук разправят.

— Нищо такова не знам.

— Казват... имайте пред вид, че аз само повтарям онова, което съм чувал... казват, че дон Диего Наваро имал син, който, като бил на шест-седем години, заболял от някаква тежка и толкова странна болест, че лекарите не знаели какво лекарство да му предпишат. Тогава бащата, който нямал други деца, освен него, взел да праща дарове на разни черкви, водил болното дете да докосва свети мощи, но всичко било напразно. Накрая се отчаял и веднъж, така поне са ме уверявали... като гледал изображението на свети Михаил, казал: „Щом ти не можеш да спасиш сина ми, да видим дали онзи, който е под краката ти, няма по-голяма власт.“

— Това е страшно богохулство! — дълбоко възмутен извика дон Жуан.

— Детето скоро оздравяло... и това дете сега е... дон Гарсия!

— Така че оттогава в тялото на дон Гарсия се е вселил дяволът! — каза през смях дон Гарсия и в същия миг изникна иззад една съседна колона, откъдето, изглежда, бе слушал целия разговор. — Да ви кажа право, Перико — добави хладно и презрително той на стреснатия студент, — ако не бяхте страхливец, аз щях да ви накарам да се разкаете, задето имавте дързостта да говорите за мен. Сеньор дон Жуан — продължи той, обръщайки се към Мараня, — като ни опознаете по-добре, няма да си губите времето да слушате тоя дърдорко. И ето, за да ви докажа, че не съм злият дявол, направете ми честта да ме придружите още сега до черквата „Свети Петър“; а след като се помолим, ще ми разрешите да ви заведа на един много посредствен обед заедно с неколцина приятели.

При тези думи той улови под ръка дон Жуан, който се чувстваше засрамен, задето дон Гарсия го бе сварил да слуша странната история на Перико, и веднага прие поканата на новия си приятел, за да му докаже, че не е повлиян от злословията, които бе чул.

Като влязоха в черквата „Свети Петър“, дон Жуан и дон Гарсия коленичиха пред един от параклисите, около който се бяха струпали много богомолци. Дон Жуан тихо прочете една молитва и макар да посвети полагаемото се време на това свято занимание, като вдигна глава, откри, че другарят му още изглежда потънал в благочестив унес: беззвучно движеше устни и сякаш не бе стигнал и до половината на съсредоточението си. Леко засрамен, че е привършил толкова бързо, дон Жуан тихичко зашепна литаниите, които му дойдоха на ума. Изреди и тях, но дон Гарсия все така не помръдваше. Дон Жуан изрече набързо някои дребни пожелания и като видя другаря си все така неподвижен, реши, че може да погледа наоколо си, за да запълни времето, докато чака да приключи тази предълга молитва. Най-напред привлякоха вниманието му три жени, коленичили на турски килими. Ако се съдеше по възрастта, очилата и достопочтената големина на покривалото на едната от тях, тя можеше да бъде само дуеня. Другите две бяха млади и красиви и не държаха очите си чак толкова сведени към броениците, та да не се види, че тези очи са големи, живи и красиви по форма. Като се взря в едната, дон Жуан изпита голямо удоволствие, каквото не подобаваше да изпитва от такава гледка в такава свято място. Забравяйки, че приятелят му се моли, той го

дръпна за ръкава и шепнешком го попита коя е госпожицата, която държи жълта кехлибарена броеница.

— Доня Тереса де Охеда — отвърна Гарсия без никакъв признак на възмущение, че са прекъснали молитвата му. — А другата е доня Фауста, по-голямата ѝ сестра. Двете са дъщери на един от членовете на Съвета на Кастилия. Аз съм влюбен в по-голямата, вие гледайте да се влюбите в по-малката. Ето — добави той, — те стават и ще излязат от черква. Да побързаме, че да ги видим, като се качват в колата. Може вятърът да повдигне полите им и да зърнем едно-две хубави крачета.

Дон Жуан беше толкова развълнуван от красотата на доня Тереса, че без да обръща внимание на неприличието на подобни думи, последва дон Гарсия до вратите на черквата и видя как двете благородни госпожици се качиха в каляската, която потегли от черковния площад и пое по една от най-оживените улици. След това дон Гарсия накриви шапката си и весело се провикна:

— Ех, че прелестни момичета! Дявол да ме вземе, ако по-голямата не бъде моя до десет дена! А на вас потръгна ли ви с по-малката?

— Как така да ми потръгне? — наивно отговори дон Жуан. — Ами че аз я виждам за пръв път!

— Какво от това? — възкликна дон Гарсия. — Да не мислите, че аз познавам Фауста от много по-отдавна? Днес обаче ѝ подадох едно писъмце, което тя прие много добре.

— Писъмце ли? Но аз не ви видях да пишете!

— Винаги си нося по някоя и друга готова бележчица и ако не е надписана, може да послужи за всяко момиче. Трябва само човек да внимава да не слага рисковани епитети за цвета на очите или на косите. А въздишките, сълзите и вълненията подхождат за всички, били те чернооки или руси, девойки или омъжени жени.

Докато разговаряха така, дон Гарсия и дон Жуан стигнаха до къщата, където ги чакаше обядът. Беше ядене като за студенти, пообилно, отколкото изтънчено или разнообразно: много и силно подправени яхнии, солени меса, въобще неща, които предизвикват жажда. Впрочем имаше в изобилие и вина — от Манча и Андалусия. Неколцина студенти, приятели на дон Гарсия, очакваха пристигането му. Веднага седнаха на трапезата и за известно време не се чуваше никакъв шум, освен чаткането на челюстите и чукането на чашите с

шишетата. Скоро виното развесели сътрапезниците, започна разговор, който стана до немай-къде шумен. Приказваха само за дуели, за любовни приключения и студентски пакости. Един разказа как измамил хазайката си, като се изнесъл в навечерието на деня, когато трябвало да си плати наема. Друг — как пратил да вземат от кръчмата няколко делви валдепенско вино уж за един от най-строгите професори по теология, как прибрал виното, а сметката оставил да я плаща професорът, ако ще. Трети натупал стражата, четвърти се качил при любовницата си по въжена стълба въпреки всички предпазни мерки, които бил взел ревнивият му съперник. Отначало дон Жуан слушаше изумено за всички тези безчинства. Но изпитото вино и веселото настроение на сътрапезниците постепенно прогониха стеснителността му. Започна да се смее на историите, които те разказваха, и дори стигна дотам, че завидя на неколцина за авторитета, който им създаваха техните ловки номера и мошеничества. Мъдрите принципи, с които бе дошъл в университета, постепенно отстъпваха пред правилото на поведение на студентите — просто и лесно за следване правило, — което се състои в това да си позволяват всичко спрямо така наречените „пильос“^[10], тоест цялата онази част от човечеството, която не е записана в университетските регистри. Сред тях студентът е във вражеска страна и има правото да действа така, както са постъпвали евреите с ханаанците^[11]. Но понеже господин корехидорът^[12] за нещастие храни слабо уважение към светите закони на университета и само търси случай да навреди на техните следовници, те трябва да са единни като братя, да си помагат и главно да спазват неприкосновена тайна.

Този поучителен разговор трая, колкото траяха бутилките. След като те се изпразниха, всички разсъждения станаха необикновено объркани, на всички много им се доспа. Тъй като слънцето още грееше с пълна сила, те се разотидоха за следобедна почивка; но дон Жуан прие леглото, което му предложи дон Гарсия. Едва се изтегна на кожения дюшек и следствие на умората и на винените пари потъна в дълбок сън. Доста време сънищата му бяха толкова странни и неясни, че не изпитваше никакво друго чувство, освен смътно неразположение, без да долавя отделен образ или мисъл, които да са причина за това. Постепенно започна да разбира по-ясно съня си, ако може така да се каже, и да разсъждава с последователност. Стори му

се, че плава с лодка по голяма река, такава широка и мътна река, каквато никога не бе виждал Гуадалкивир дори зиме. Нямаше нито платна, нито весла, нито кормило. Брегът беше пуст. Лодката така се клатушкаше от течението и на него така му прилошаваше, че си помисли, че се намира в устието на Гуадалкивир в момента, когато севилските зяпачи, които отиват в Кадис, започват да усещат първите пристъпи на морска болест. Скоро попадна в една много по-тясна част на реката, така че погледът и гласът му можеха лесно да стигнат и до двата бряга. Тогава на двата бряга едновременно се появи по една сияйна фигура, която се приближаваше, сякаш за да му се притече на помощ. Той обърна глава най-напред надясно и видя старец със строго и мрачно лице, бос, облечен само с трънен плащ. Старецът сякаш протягаше ръка на дон Жуан. Вляво, накъдето погледна след това, видя висока жена с благородно и привлекателно лице, която му подаваше венец от цветя. Същевременно забеляза, че лодката се движи без гребла, само от волята му. Тъкмо щеше да слезе на брега при жената, когато от десния бряг прозвуча вик и го накара да обърне глава и да се отпрати натам. Старецът изглеждаше още по-мрачен от преди. Цялото му тяло, доколкото се виждаше, беше в рани, съсухрено и покрито със засъхнала кръв. В едната си ръка държеше трънен венец, в другата — камшик железни бодли. При тази гледка дон Жуан бе обзет от ужас. И побърза да се върне към левия бряг. Видението, което до такава степен го беше пленило, все още бе там. Косите на жената се вееха по вятъра, очите ѝ пламтяха със свръхестествен огън, а вместо венеца сега държеше сабя в ръка. Дон Жуан за миг се спря, преди да стъпи на брега, и като се вгледа по-внимателно, забеляза, че сабята е обагрена с кръв и че ръката на красавицата също е червена. Ужасен, той се сепна от сън. Като отвори очи, неволно извика, понеже видя гола сабя, която блестеше на две стъпки от леглото му. Но не хубавата русалка държеше тази сабя. Дон Гарсия бе дошъл да събуди приятеля си и виждайки до леглото му една особено изработена сабя, я бе взел да я разгледа като познавач. На острието се четеше следния надпис! „Страж на честта“. А дръжката, както вече казахме, бе украсена с герба, името и девиза на рода Мараня.

— Хубава сабя имате, приятелю — каза дон Гарсия. — Навярно сте си отпочинали. Вече се стъмни. Да се поразходим. А когато

порядъчните хора в този град се приберат по домовете си, ако желаете, ще отидем да направим серенада на нашите богини.

Дон Жуан и дон Гарсия се разхождаха известно време по брега на Тормес и гледаха жените, които бяха дошли да подишат чист въздух или да зърнат любимите си. Постепенно хората се разотидоха и накрая не остана никой.

— Сега е времето — каза дон Гарсия, — сега е времето, когато целият град вече принадлежи на студентите. Никой „пилъ“ не би се осмелил да смути нашите невинни забавления. Що се отнася до стражите, ако случайно стигнем до разправа с тях, излишно е да ви казвам, че те са гадове, които няма нужда да щадим. Но ако се окажат повечко и се наложи да си плюем на петите, не се безпокойте — аз зная всички улички, а вие само гледайте да ме следвате и бъдете уверен, че всичко ще се уреди.

Докато говореше, той метна плаща на лявото си рамо и се загърна така, че остави свободна само дясната си ръка. Дон Жуан направи същото и двамата се отправиха към улицата, където живееха Доня Фауста и сестра ѝ. Като минаха пред входа на една черква, дон Гарсия подсвири и пажът му се появи с китара в ръката. Дон Гарсия взе китарата и отпрати момъка.

— Виждам — каза дон Жуан, докато завиваха по улица Валядолид, — виждам, че искате да пазя, докато правите серенада; бъдете уверен, че ще гледам да заслужа одобрението ви. Родната ми Севиля ще се отрече от мене, ако не мога да защитя една улица от нахалници!

— Нямам намерение да ви оставя на стража — отвърна дон Гарсия. — Тук е моята любов, но също и вашата. Всеки ще ловува за себе си. Шшт! Ето къщата. Вие пред този прозорец, аз пред онзи. Внимание!

След като настрои китарата си, дон Гарсия запя с доста приятен глас един романс, в който, както обикновено, ставаше дума за сълзи, за въздишки и така нататък. Не знам дали той го бе съчинил.

На третата или четвъртата сегидиля^[13] щорите на двата прозореца се попривдигнаха и се чу леко покашлюване. Това означаваше, че вътре слушат. Казват, че музикантите не обичат да свирят, когато ги молят или ги слушат. Дои Гарсия остави китарата на

камъка до вратата и започна тих разговор с една от жените, които го слушаха.

Като вдигна очи, дон Жуан видя на прозореца над главата си една жена, която сякаш го оглеждаше внимателно. Реши, че тя положително е сестрата на доня Фауста, която собственият му вкус и изборът на дон Гарсия определяха за дама на мислите му. Но беше още стеснителен, неопитен и не знаеше откъде да започне. Изведнъж от прозореца падна кърпичка и едно нежно гласче възкликна:

— Ах, боже, кърпичката ми падна!

Дон Жуан веднага я взе, закачи я на върха на сабята си и я вдигна на височината на прозореца. Това беше встъпление за разговор. Гласът започна с благодарности, после запита дали благородният сеньор, който е толкова учтив, не е бил същата сутрин в черквата „Свети Петър“.

Дон Жуан отговори, че е бил и че там е загубил спокойствието си.

— Но как?

— Като ви видях.

Ледът бе счупен. Дон Жуан беше от Севиля и знаеше наизуст всички мавритански истории, чийто любовен речник е толкова богат. Той не можеше да не бъде красноречив. Разговорът трая около час. Най-сетне Тереса извика, че чува стъпките на баща си и дон Жуан трябва да си върви. Двата ухажори напуснаха улицата едва след като видяха две бели ръчички да се подават изпод щорите и да хвърлят на всеки от тях по клонче жасмин. Дон Жуан се прибра да спи, преизпълнен с прелестни образи. Колкото до дон Гарсия, той влезе в една кръчма, където прекара по-голямата част от нощта.

На другия ден въздишките и серенадите започнаха отново. Това се повтори и през следващите нощи. След прилична съпротива двете дами се съгласиха да дадат и получат по една къдрица коса и операцията се извърши посредством конец, който се спусна, за да донесе и отнесе разменените залози за любов. Доя Гарсия, който не бе човек да се задоволява с дреболии, отвори въпрос за въжена стълба или подправени ключове; но горе намериха, че е дързък и предложението му веднага бе ако не отхвърлено, то поне отложено за неопределено време.

Почти цял месец вече дон Жуан и дон Гарсия гугукаха доста безполезно под прозорците на любимите си. През една много тъмна нощ те бяха както обикновено на пост и разговорът продължаваше вече от доста време, за задоволство на всички участници в него, когато на края на улицата се появиха седем-осем загърнати в плащове мъже, половината от които носеха музикални инструменти.

— О, небеса! — възкликна Тереса. — Това е дон Кристовал, идва да ни прави серенада. За бога, вървете си, иначе ще се случи нещо лошо!

— На никого няма да отстъпим такова хубаво място — отговори дон Гарсия, после каза високо на първия от групата: — Кавалере, мястото е заето и дамите горе не се интересуват от вашата музика. Така че, ако обичате, вървете да си опитате щастието другаде.

— Този е от ония негодници, студентите. Въобразява си, че ще ни спре! — извика дон Кристовал. — Сега ще види, че скъпо ще му струва това увъртане около моята възлюблена!

При тези думи той извади сабята си. Същевременно блеснаха и сабите на другарите му, които ги измъкнаха от ножниците. С възхитителна ловкост дон Гарсия нави плаща около ръката си, вдигна меча и извика:

— Студенти, на помощ!

Но наоколо нямаше нито един студент. Вероятно уплашени, че инструментите им ще пострадат в схватката, музикантите побягнаха, викайки стражата, докато двете дами на прозорците призоваваха на помощ всички светци от рая.

Дон Жуан, който се намираше под най-близкия до дон Кристовал прозорец, пръв трябваше да се справи с него. Противникът му беше ловък, освен това в лявата си ръка държеше малък железен щит, с който си служеше, за да отблъсква ударите, докато дон Жуан имаше само сабята и плаща. Устремно притиснат от дон Кристовал, той съвсем навреме си припомни една хватка на сеньор Уберти, учителя му по фехтовка. Отпусна се на лявата си ръка, а с дясната мушна сабята под щита на дон Кристовал и я заби под ребрата му с такава сила, че острието се счупи, след като проникна цяла педя. Дон Кристовал извика и падна, облян в кръв. По време на тази схватка, която трая по-кратко от нашето описание, дон Гарсия успешно се отбраняваше

срещу двамата си противници, които, щом видяха, че главатарят им е проснат на земята, побягнаха, колкото им крака държат.

— Сега да се измъкваме — каза дон Гарсия, — не е време за забавления. Сбогом, красавици!

И той повлече объркания от подвига си дон Жуан. На двадесет крачки от къщата дон Гарсия спря и попита другаря си къде му е сабята.

— Сабята ми ли? — каза дон Жуан, който едва сега забеляза, че оръжието не е в ръката му... — Не знам... Навярно съм я изпуснал.

— Проклятие! — извика дон Гарсия. — Името ви е написано на ефеса!

В този миг видяха, че хора с факли излизат от съседните къщи и тичат към умирация. Откъм противоположния край на улицата пристигаха забързано въоръжени мъже. Очевидно беше патрул, привлечен от виковете на музикантите и шума на борбата.

Дон Гарсия си нахлупи шапката над очите, прикри долната част на лицето си с плаща, за да не бъде познат, и въпреки опасността се спусна сред насъбраните хора, надявайки се да намери сабята, по която несъмнено щяха да открият виновника. Дон Жуан го видя как удря наляво и надясно, загася факлите и събаря всичко, което се изпречи на пътя му. Дон Гарсия скоро се върна, тичайки с все сили, стиснал по една сабя във всяка ръка: целият патрул го следваше по петите.

— Ах, дон Гарсия! — възкликна дон Жуан, като пое сабята, която онзи му подаваше. — Каква благодарност ви дължа?

— Да бягаме! Да бягаме! — извика Гарсия. — Тичайте след мене и ако някой от тези нехранимайковци се приближи повечко, прободете го като онзи.

И двамата се спуснаха с цялата бързина, която им придаваха младежката сила и ужасът от господин корехидора, смятан по-страшен за студентите, отколкото дори за крадците.

Дон Гарсия знаеше Саламанка като „Отче наш“, много ловко завиваше на ъглите и се спускаше по тесни улички, докато другарят му, който беше новак, с мъка го следваше. Вече се запъхтяваха, когато в края на една улица срещнаха група студенти, които се разхождаха и пееха, акомпанирайки си на китара. Щом разбраха, че двама техни другари са преследвани, награбиха камъни, тояги и всевъзможни други оръжия. Изморени от гонитбата, стражарите не счетоха за уместно да

започнат схватка. Оттеглиха се благоразумно, а двамата виновници се отпавиха към една близка черква, за да се скрият и да си поотпочинат.

Пред входа дон Жуан понечи да прибере сабята в ножницата си, тъй като му се струваше неуместно и нехристиянско да влиза в божия дом с оръжие в ръка. Но сабята се запъна, острието ѝ с мъка проникваше в ножницата; накратко той разбра, че сабята, която държи, не е неговата; в бързината дон Гарсия бе грабнал първата сабя, която бе намерил на земята, а това беше оръжието на мъртвия или на някой от другарите му. Работата ставаше сериозна, дон Жуан предупреди приятеля си, когото бе вече свикнал да счита за добър съветник.

Дон Гарсия сви вежди, прехапа устни, смачка периферията на шапката си, направи няколко крачки, докато потресен от неприятното откритие, дон Жуан бе обзет колкото от тревога, толкова и от угризения. След четвърт час размисъл, по време на който дон Гарсия има тактичността да не каже нито веднъж „Защо изпуснахте сабята си!“, той хвана дон Жуан под ръка и му нареди:

— Елате с мен! Знам какво ще направим.

В този миг един свещеник излизаше от сакристията на черквата и се готвеше да тръгне по улицата. Дон Гарсия го спря, поклони му се ниско и каза:

— Нали имам честта да говоря с учения лицензиат^[14] Гомес?

— Още не съм лицензиат — отвърна свещеникът, очевидно поласкан, че са го сметнали за лицензиат. — Наричам се Мануел Тордойя, на вашите услуги.

— Отче — каза дон Гарсия, — вие сте тъкмо лицето, с което исках да си поговоря. Става въпрос за случай, в който съвестта ми се колебае и ако мълвата не ме мами, вие сте автор на онзи знаменит трактат „De casibus conscientiae“^[15], който вдигна толкова шум в Мадрид, нали?

Отстъпвайки на суетата, свещеникът малко несигурно отговори, че не е автор на въпросната книга (каквато, право казано, въобще не съществуваше), но че доста се е занимавал с тези въпроси. Дон Гарсия, който си имаше съображения да не обръща внимание на думите му, продължи така:

— Ето, отче, накратко какъв е случаят, по който исках да се посъветвам с вас. Днес, преди по-малко от час, един мой приятел среща на улицата някакъв човек, който му казва: „Кавалере, аз ще се

бия на две крачки оттука. Противникът ми е въоръжен със сабя, по-дълга от моята; имайте добрината да ми заемете вашата сабя, така че да се бием с равни оръжия.“ И приятелят ми си размени сабята с него. Известно време чака на ъгъла на улицата дуелът да свърши. Като престава да чува чаткането на остриетата, приближава се и какво да види? Един мъж лежи мъртъв, прободен от същата тази сабя, която току-що е заел на човека. Сега той е отчаян, чувства се като съучастник, опасява се, че е извършил смъртен грях. Аз се опитвам да го успокоя; смятам, че това е само прегрешение, защото, ако не беше дал сабята си, щеше да стане причина двамата мъже да се бият с неравностойно оръжие. Вие какво мислите, отче? Не сте ли съгласен с мене?

Докато слушаше тази история, свещеникът, който правеше началните си стъпки в казуистиката, наостри уши и известно време си търка челото като човек, който се мъчи да си припомни някакъв цитат. Дон Жуан не знаеше какво цели дон Гарсия, но нищо не добави, тъй като се боеше да не каже нещо неуместно.

— Отче, въпросът е извънредно труден, щом и един голям учен като вас се колебае как да го разреши — продължи дон Гарсия. — Ако нямате нищо против, ние ще дойдем утре, за да чуем вашето мнение. Но засега ви моля да прочетете няколко молитви за душата на мъртвия.

При тези думи той пхна два-три дуката в ръката на свещеника, което окончателно го предразположи към двамата толкова благочестиви, толкова съвестни и главно толкова щедри младежи. Обеща им, че на другия ден на същото място ще им даде мнението си в писмена форма. Без да пести благодарностите, дон Гарсия добави нехайно, сякаш ставаше въпрос за нещо маловажно:

— Само дано правосъдието да не ни обвини за тази смърт! На вас разчитаме да спечелите господата на наша страна.

— Колкото до правосъдието, няма защо да се безпокоите — каза свещеникът. — Тъй като вашият приятел само е дал назаем сабята си, той по закон не е съучастник.

— Да, отче, но убиецът е избягал. Ще огледат раната, ще намерят може би окървавената сабя... не знам... Съдиите били страшни, както разправят хората.

— Но вие бяхте ли свидетел, когато сабята е била дадена назаем? — запита свещеникът.

— Разбира се — отговори дон Гарсия, — това бих потвърдил пред всички съдилища в кралството. Впрочем — многозначително добави той — вие, отче, също ще кажете истината, че сме дошли при вас много преди работата да се разкрие, за да поискаме духовен съвет. Можете да потвърдите, че размяната е станала... А ето ви и доказателство — и като взе сабята на дон Жуан добави: — Ето, виждате, че тази сабя не влиза в ножницата.

Свещеникът кимна като човек, убеден в истинността на разказаната му история. Той безмълвно претегли дукатите, които държеше в ръка, и в тях откри безспорен довод в полза на двамата младежи.

— Освен това, отче, какво значение има за нас правосъдието? За нас е важно да сме чисти пред бога — с дълбоко благочестие завърши дон Гарсия.

— До утре, чада мои — каза свещеникът на тръгване.

— До утре — отговори дон Гарсия, — целуваме ви ръцете и разчитаме на вас.

След като свещеникът си отиде, дон Гарсия подскочи от радост и извика:

— Да живее симонията^[16]! Ето че положението ни се подобри, както се надявам. Ако правосъдието се занимае с нас, добрият отец заради дукатите, които получи, и тези, които се надява да измъкне от нас, е готов да свидетелствува, че ние имаме толкова вина за убийството на кавалера, когото вие току-що изпратихте на оня свят, колкото новородено дете. Сега си вървете в къщи, бъдете нащрек и гледайте да не отваряте необмислено вратата си; аз ще пообиколя из града, за да науча новините.

Като се прибра в стаята си, дон Жуан се хвърли облечен на леглото. Прекара безсънна нощ, през цялото време мисли за убийството, което бе извършил, и особено за последствията от него. Всеки път, когато чуеше шум на мъжки стъпки по улицата, си представяше, че идва стража да го задържи. Все пак обаче, тъй като беше уморен и главата му още тежеше от студентския обед, на който бе присъствувал, призори заспа.

Беше спал няколко часа, когато прислужникът му го събуди и каза, че една забулена дама иска да говори с него. В същия миг тя влезе в стаята. Беше загърнатата от главата до петите в дълго черно наметало,

така че се виждаше само едното ѝ око. Това око се насочи към прислужника, после към дон Жуан, сякаш искаше да му каже, че тя желае да говори с него без свидетели. Прислужникът излезе веднага. Дамата седна и най-внимателно загледа дон Жуан с това единствено око. След известно мълчание заговори така:

— Благородни кавалере, идването ми тук може да ви изненада и вие вероятно ще си създадете не особено добро мнение за мене; но ако знаехте причината, която ме води при вас, положително не бихте ме порицали. Вчера вие се бихте с един кавалер от нашия град...

— Аз, госпожо! — пребледнял възкликна дон Жуан. — Аз не съм излизал от тази стая...

— Безполезно е да се преструвате пред мене. Ето, аз първа ще ви дам пример за искреност. — И като каза това, тя разтвори наметалото си и дон Жуан позна доня Тереса. — Благородни дон Жуан — продължи тя и цялата се изчерви, — трябва да ви призная, че вашата храброст засили до най-висока степен интереса ми към вас. Въпреки смущението, което ме бе обзело, аз забелязах, че вашата сабя е строщена и че сте я захвърлили на земята до вратата ни. В момента, когато всички се бяха струпали около ранения, аз влязох и прибрах дръжката на сабята. Като я разгледах, прочетох името ви и разбрах колко щяхте да се изложите, ако тя попаднеше в ръцете на вашите неприятели. Ето я, щастлива съм, че мога да ви я върна.

Естествено дон Жуан падна на колене, каза, че ѝ дължи живота си, но че това е безполезен дар, понеже тя ще го накара да умре от любов по нея. Доня Тереса бързаше и искаше веднага да си отиде, но думите на дон Жуан ѝ доставяха такова удоволствие, че не можеше да се реши да тръгне. Така измина почти цял час, изпълнен с клетви за вечна любов, с целуване на ръцете, с молби от негова страна, с колебливи откази от нейна. Дон Гарсия пристигна внезапно и прекъсна разговора им. Тази сцена съвсем не го възмути. Той най-напред успокои Тереса, каза куп похвали за смелостта и съобразителността ѝ и накрая я замоли да се застъпи за него пред сестра си и да я накара да се държи по-човечно. Доня Тереса му обеща всичко, каквото той пожела, цялата се загърна в наметалото и си тръгна, след като обеща още същата вечер да отидат със сестра си на среща на мястото за разходка.

— Работите ни вървят на добре — каза дон Гарсия, щом младежите останаха сами. — Никой не ни подозира. Корехидорът, който не храни особено топли чувства към мене, ме почете с първите си подозрения. Бил убеден, както казал, че аз съм убил дон Кристовал. И знаете ли какво го накарало да промени мнението си? Донесли му, че съм бил цялата вечер с вас; а вие, драги, имате такава слава на светец, че стига за двама. Така или иначе, за нас вече не мислят. Досетливостта на чудесната малка Тереса успокои тревогите ни за бъдещето. Така че да не се занимаваме вече с този въпрос, а да мислим само за забавления.

— Ах, Гарсия! — печално възкликва дон Жуан. — Тъжно е да убиеш себеподобен!

— Има нещо още по-тъжно — отвърна дон Гарсия. — То е някой от себеподобните ти да те убие и едно трето нещо, което надминава по печал и двете, а то е: един ден да се лишиш от обед. Ето защо аз ви каня днес на обед с няколко весели момчета, които ще останат очаровани, като ви видят.

И като каза тези думи, дон Гарсия излезе.

Любовта вече бе значително разсеяла угризенията на нашия герой. Суетата окончателно ги заглуши. Студентите, с които той обядва у Гарсия, бяха научили от него кой е истинският убиец на дон Кристовал. Този Кристовал беше прочут със смелостта и ловкостта си кавалер, от когото всички студенти се бояха; затова смъртта му ги зарадва и те отрупаха щастливия му противник с поздравления. Според думите им дон Жуан беше честта, цветът, ръката на университета. Възторжено пиха за негово здраве, а един студент от Мурсия в негова чест съчини сонет, в който го сравняваше със Сид и с Бернардо дел Карпио. Като стана от трапезата, дон Жуан наистина все още чувствуваше известна тежест на сърцето, но ако имаше власт да възкреси дон Кристовал, съмнително е, че щеше да я използва от страх да не загуби уважението и славата, които неговата смърт му бе създала в целия университет на Саламанка.

Когато се свечери, и двете двойки пристигнаха точно навреме на срещата, която се състоя на брега на Тормес. Доня Тереса улови ръката на дон Жуан (по онова време жените още не улавяха кавалерите под ръка), а доня Фаустина — ръката на дон Гарсия. След няколко обиколки по мястото за разходка те се разделиха много доволни и си

обещаха, че няма да пропускат нито един случай да се виждат. След като оставиха двете сестри, младежите срещнаха няколко циганки, които танцуваха с дайрета сред група студенти. Присъединиха се към тях. Танцувачките се харесаха на дон Гарсия и той реши да ги заведе на вечеря. Предложението бе незабавно направено и незабавно прието. В качеството си на Фидус Ахатес^[17] дон Жуан трябваше също да присъствува. И понеже се засегна, задето една от циганките му каза, че прилича на послушник, постара се да направи всичко необходимо, за да докаже, че това определение не му отива: псува, танцува, лудува и пи за двама студенти-второгодници.

С голяма мъка го заведоха у дома му след полунощ повече от пиян и толкова бесен, че искаше да подпали Саламанка и да изпие всичката вода на Тормес, та да не могат да угасят пожара.

Ето как дон Жуан една след друга губеше всички добродетели, които дължеше на природата и възпитанието си. След три месеца пребивание в Саламанка под ръководството на дон Гарсия той напълно съблазни бедната Тереса; от своя страна приятелят му постигна същия успех осем-девет дена по-рано. В началото дон Жуан беше увлечен в момичето с цялата любов, която е способен да изпитва младеж на неговата възраст към първата жена, която му се отдава; но дон Гарсия без особена мъка му доказва, че постоянството е химерична добродетел и че ако той се държи различно от другарите си в университетските оргии, ще накърни доброто име на Тереса. Защото, както му обясни дон Гарсия, само при много силна и изцяло удовлетворена любов мъжът се задоволява с една-единствена жена. Освен това лошата среда, в която дон Жуан бе попаднал, не му оставяше нито миг спокойствие. Той едва ходеше на занимания или отиваше уморен от неспане и разгул и дремеше на високонаучните лекции на най-прочутите професори. За сметка на това винаги пръв излизаше на разходка и си отиваше последен, а нощите, които доня Тереса не можеше да му посвети, редовно прекарваше в кръчмата или на още по-лоши места.

Една сутрин той получи от дамата си бележка, в която тя изразяваше съжаление, че срещата им, определена за същата вечер, няма да може да се състои: някаква стара сродница била пристигнала в Саламанка, та й дали стаята на Тереса, а тя щяла да спи при майка си. Това не особено разочарова дон Жуан, който намери възможност да запълни вечерта си. В момента, когато излизаше на улицата, като

обмисляше различни планове, една забулена жена му предаде писмо. Беше от доня Тереса: успяла да осигури друга стая и със сестра си била уредила всичко за срещата. Дон Жуан показа писмото на дон Гарсия. Известно време двамата се колебаха; накрая автоматично и като по навик се покатериха на балкона на любовниците си.

Доня Тереса имаше на гърдите си една доста изпъкнала бенка. И когато дон Жуан получи за пръв път разрешение да я види, прие това като признак на върховно благоволение. Известно време той продължи да смята тази бенка за най-прелестното нещо на света. Ту я сравняваше с теменужка, ту с анемона, ту с детелина. Но ѝ се насити и тя престана да му се струва красива, а наистина беше много красива. „Това е просто едно голямо черно петно — често си казваше той с въздишка. — Жалко, че го има. Лошото е, дявол да го вземе, че прилича на свинска пръжка. Да върви по дяволите!“ Дори попита един ден доня Тереса дали не е искала от някой лекар съвет как да махне бенката. На което нещастното момиче отговори, изчервено до бялото на очите, че нито един мъж, освен него, не е виждал бенката, а освен това бавачката ѝ казвала, че такива бенки носели щастие.

Вечерта, за която говорех, дон Жуан пристигна на срещата в доста лошо настроение и като видя отново въпросната бенка, стори му се още по-голяма, отколкото преди. „По дяволите, прилича на плъшок — каза си той, като я гледаше. — Уродливо нещо! Дамга като знака, с който е бил белязан Каин. Само подлуден от дявола човек може да вземе такава жена за любовница.“ Държа се много мрачно. Без причина се нахвърли срещу бедната Тереса, разплака я и призори си отиде, без дори да я целуне. Дон Гарсия, който си тръгна заедно с него, известно време вървя мълчаливо. После изведнъж се спря и каза:

— Съгласете се, дон Жуан, че тази нощ и двамата се наскучахме. Лично на мене ми е още досадно и много ми се иска веднъж завинаги да пратя по дяволите моята принцеса.

— Грешите — отвърна дон Жуан; — Фауста е очарователна девойка, бяла като лебед, и е винаги в добро настроение. Освен това толкова ви обича! Право казано, вие имате голям късмет.

— Добре поне, че е бяла, съгласен съм, че е бяла, но е безцветна и край сестра си прилича на бухал до гълъбица. Не аз, а вие сте късметлия.

— Какво да ви кажа — поде дон Жуан. — Момичето е миличко, но е дете. С нея човек не може за нищо свястно да си поговори. Главата ѝ е натъпкана с рицарски романи и тя си е създала такива глупави представи за любовта! Не можете да си въобразите колко е взискателна.

— Още сте млад, дон Жуан, и не знаете как да дресирате любовниците си. Разбирате ли, жената е като кон: ако я оставите да придобие лоши навици, ако не я убедите, че не бихте ѝ простили нито едно своеволие, никога няма да я оправите.

— Я ми кажете, дон Гарсия, вие с любовниците си като с конете ли се отнасяте? Често ли използвате пръчката, за да им лекувате своеволията?

— Рядко. Поради прекалената си добрина. Слушайте, дон Жуан, съгласен ли сте да ми отстъпите вашата Тереса? Обещавам ви, че след половин месец ще омекне като ръкавица. В замяна ви предлагам Фауста. Ще искате ли още нещо отгоре?

— Сделката доста ми харесва, стига дамите да се съгласят — отвърна дон Жуан с усмивка. — Но доня Фауста никога няма да иска да ви отстъпи и ще загуби от размяната.

— Много сте скромни. Но успокойте се. Вчера аз толкова я дразних, че в сравнение с мене първият срещнат ще ѝ се стори като сияен ангел на осъдена душа. Знаете ли, дон Жуан, аз съвсем не се шегувам — продължи дон Гарсия.

Дон Жуан още по-силно се разсмя на сериозността, с която приятелят му развиваше чудатото си хрумване.

Този високонравствен разговор бе прекъснат от пристигането на неколцина студенти, които дадоха нова насока на мислите на двамата приятели. Но вечерта, както седяха пред бутилка монтилско вино и кошничка с жълъди от Валенсия, дон Гарсия отново започна да се оплаква от любовницата си. Преди малко получил писмо от Фауста, пълно с трогателни изрази и нежни упреци, в които се долавяла вродената ѝ духовитост и навикът ѝ да вижда смешната страна във всичко.

— Ето, прочетете — каза дон Гарсия, подавайки писмото на дон Жуан с широка прозявка, — вижте колко хубаво е написано. И пак среща за тази вечер! Само че този път дявол да ме вземе, ако отида.

Дон Жуан прочете писмото и то му се стори прелестно.

— Право да ви кажа — отговори той, — ако аз имах такава любовница, само щях да мисля как да я направя щастлива.

— Но вземете я, драги — възкликна дон Гарсия, — вземете я, задоволете си прищявката. Отстъпвам ви правата си. Даже можем да направим нещо още по-хубаво — добави той, като стана, сякаш осенен от внезапно вдъхновение. — Да разиграем любовниците си на комар. Ето картите. Предлагам ви партия хомбре. Аз залагам доня Фауста, вие ще заложите доня Тереса.

При това налудничаво предложение на другаря си дон Жуан се разсмя до сълзи, взе картите и ги разбърка. И макар че игра почти съвсем невнимателно, спечели. Дон Гарсия, изглежда, никак не съжали, че губи, поиска да му донесат лист и мастило и написа нещо като разписка за доня Фауста, с която ѝ нареждаше да се постави на разположение на предявителя точно както би наредил на своя домоуправител да наброи сто дуката на някой кредитор.

Все така смеейки се, дон Жуан предложи на дон Гарсия реванш. Но последният отказа.

— Ако имате що-годе смелост — каза той, — вземете моя плащ, идете пред портичката, която ви е известна. Там ще намерите само Фауста, понеже Тереса не ви очаква. Последвайте я, без да разговаряте; като стигнете в стаята ѝ, тя може за миг да се поизненада, дори да пролее една-две сълзи, но това да не ви спира. Бъдете уверен, че няма да посмее да извика. Дайте ѝ тогава бележката, кажете ѝ, че аз съм отвратителен престъпник, чудовище, каквото искате ѝ кажете; но че тя може лесно и бързо да си отмъсти, и бъдете уверен, че такова отмъщение много ще ѝ допадне.

При всяка дума на дон Гарсия дяволът все по-дълбоко проникваше в сърцето на дон Жуан и му казваше, че онова, което до този миг бе смятал за празна шега, може да завърши по най-приятен за него начин. Той престана да се смее и челото му започна да се изчервява от удоволствие.

— Да съм уверен, че Фауста ще се съгласи на подобна размяна!... — промълви той.

— Дали ще се съгласи ли? — възкликна развратникът. — Но какъв новак сте вие, приятелю мой! Възможно ли е да мислите, че една жена ще се поколебае, ако трябва да избира между любовник от шест месеца и любовник за един ден? Хайде, хайде, утре и двамата ще ми

благодарите, в това не се съмнявам, а единственото, което искам от вас, е да ми позволите да поухажвам Тересита, за обезщетение.

После, като видя, че дон Жуан е повече от наполовина убеден, добави:

— Решавайте, защото аз лично нямам желание да се виждам тази вечер с Фауста. Ако вие не я искате, ще дам разписката на дебелия Фадрике, така че той ще я използва.

— По дяволите, да става каквото ще! — извика дон Жуан и грабна листчето; и за да набере смелост, наведнъж гаврътна пълна чаша монтилско.

Часът наближаваше. Дон Жуан, който още бе възпиран от някакъв остатък от съвест, пиеше чаша след чаша, за да се замае. Найсетне часовникът изби. Дон Гарсия метна своя плащ на раменете на дон Жуан и го заведе до вратата на любовницата си; после даде уговорения сигнал, пожела на приятеля си приятна нощ и се отдалечи, без да изпитва ни най-малко угризение за лошата си постъпка.

Вратата веднага се отвори. Доня Фауста чакаше от известно време.

— Вие ли сте, дон Гарсия? — тихо запита тя.

— Да — още по-тихо отвърна дон Жуан, като криеше лицето си в гънките на широкия плащ.

Влезе и когато вратата се затвори, тръгна заедно с водачката си по тъмна стълба.

— Уловете края на мантията ми и вървете колкото може по-тихо подир мен.

След няколко мига той се озова в стаята на доня Фауста. Само един светилник мъждукаше. Отначало, без да сваля шапката и плаща си, дон Жуан застана прав, с лице към стаята и близо до вратата. Още не смееше да се разкрие. Доня Фауста известно време го гледа, без да продума; после изведнъж се приближи към него с протегнати ръце. Тогава дон Жуан отметна плаща и направи същото движение.

— Какво, но това сте вие, благородни дон Жуан!... — извика тя. — Болен ли е дон Гарсия?

— Болен ли? Не, но не може да дойде — отвърна дон Жуан. — Той ме изпрати при вас.

— О, колко съжалявам! Но, кажете ми, нали не му е попречила да дойде някоя друга жена?

— Значи, знаете какъв е развратник!...

— Колко ще се зарадва сестра ми, като ви види! Горкото дете! Тя мислеше, че няма да дойдете... Пуснете ме да мина, ще отида да ѝ кажа.

— Излишно е.

— Изглеждате странен, дон Жуан... Да не би да искате да ми съобщите някоя лоша новина?... Говорете! С дон Гарсия се е случило нещо...

За да си спести неудобния отговор, дон Жуан подаде на нещастното момиче безчестната бележка от дон Гарсия. Тя бързо я прочете, но отначало не разбра. Препрочете я и не можа да повярва на очите си. Дон Жуан внимателно я наблюдаваше и видя как едно след друго си изтрива челото, после си избърсва очите; устните ѝ трепереха, смъртна бледост покриваше лицето ѝ, трябваше с две ръце да държи хартията, за да не я изпусне. Най-сетне направи отчаяно усилие, стана и извика:

— Всичко това е лъжа! Ужасна измама! Дон Гарсия в никакъв случай не го е написал!

Дон Жуан отговори:

— Вие познавате почерка му. Той не оценява съкровището, което притежава... а аз приех, защото ви обичам безумно.

Тя хвърли към него поглед, изпълнен с най-дълбока омраза, и отново зачете бележката с вниманието на адвокат, който подозира, че даден документ е фалшифициран. Очите ѝ бяха необикновено разширени и втренчени в листа. От време на време от тях избликваше едра сълза, но жената не мигваше и сълзата падаше, като се хлъзгаше по бузата ѝ. Изведнъж тя се усмихна като безумна и извика:

— Това е шега, нали? Нали е шега? Дон Гарсия е тук, сега ще дойде!...

— Съвсем не е шега, доня Фауста, и няма нищо по-истинско от любовта, която изпитвам към вас. Ще бъда толкова нещастен, ако не ми повярвате!...

— Мерзавецо! — извика доня Фауста. — Но ако ти говориш истината, значи, си още по-престъпен и от дон Гарсия.

— Любовта всичко извинява, прекрасна Фауста. Дон Гарсия ви изоставя; приеми аз да ви утеша. Ето на това пано са нарисувани Бакхус и Ариадна; позволете ми да бъда вашият Бакхус.

Без да отвърне нито дума, тя грабна от масата един нож и като го вдигна над главата си, пристъпи към дон Жуан. Но той успя да види движението ѝ; улови ѝ ръката, без особена мъка я обезоръжи и смятайки, че има правото да я накаже за това начало на враждебни действия, я целуна три-четири пъти и се помъчи да я повлече към един малък диван. Доня Фауста беше слаба, крехка жена, но гневът ѝ даде сили и тя се съпротивяваше, като ту се залавяше за мебелите, ту се бранеше с ръце, с крака, със зъби. Дон Жуан посрещна първите няколко удара с усмивка, но скоро гневът взе надмощие над любовта му. Той силно прегърна Фауста, без да щади нежната ѝ кожа. Беше като разярен борец, който желае на всяка цена да надвие противника си и е готов да го удуши, ако трябва, за да го срази. Тогава Фауста прибягна до последното средство, което ѝ оставаше. Дотогава женският свян я възпираше да повика за помощ, но като видя, че всеки миг може да бъде победена, така се разкрещя, че гласът ѝ прокълхна из цялата къща.

Дон Жуан почувствува, че за него не става въпрос да обладае жертвата си, а преди всичко да мисли за сигурността си. Понечи да отмести Фауста, за да стигне до вратата, но момичето се вкопчи в него и той не можа да се освободи. В това време се чу тревожен шум от отварящи се врати; мъжки гласове и стъпки се приближаваха, нямаше нито миг за губене. Дон Жуан направи усилие, за да отблъсне доня Фауста, но тя се държеше за дрехите му с такава сила, че той просто се завъртя заедно с нея и само си размениха местата. Така Фауста се намери откъм вратата, която се отваряше навътре. Тя продължаваше да крещи. В това време вратата се отвори; на прага застана мъж с аркебуз в ръката. Той извика изненадано и веднага последва изстрел. Светилникът угасна и дон Жуан усети, че ръцете на доня Фауста се отпускат, а по неговите ръце потече нещо топло и лепкаво. Тя падна или по-скоро се свлече на земята; баща ѝ бе застрелял нея вместо похитителя ѝ. Като се почувствува свободен, дон Жуан се спусна към стълбата сред дима от аркебуза. Най-напред го удари бащата с приклада, после един лакей, който го следваше със сабя. Но нито единият, нито другият го засегнаха сериозно. Той извади сабята и се опита да си проправи път и да изгаси факела, който лакеят носеше. Изплашен от решителния му израз, последният се дръпна назад. Но дон Алонсо де Охеда, който беше пламенен и безстрашен човек, решително се спусна към дон Жуан: дон Жуан отблъсна няколко удара

и вероятно отначало имаше намерение само да се отбранява, но фехтувачите са свикнали автоматично и почти неволно след париране да атакуват, така че след няколко мига бащата на доня Фауста изпусна дълбока въздишка и падна смъртно ранен. Като видя, че пътят му е свободен, дом Жуан се спусна като стрела по стълбите, оттам към вратата и за миг се озова на улицата, без никой от прислужниците, които се бяха струпали около умирация си господар, да се втурне след него. При шума от изстрела доня Тереса пристигна тичешком, видя ужасната сцена и падна в несвяст до баща си. Узнала бе само половината си нещастие.

Дон Гарсия довършваше последната бутилка монтилско, когато дон Жуан блед, покрит с кръв, с блуждаещи очи, разкъсана дреха и нагръдник, излязъл с половин стъпка от обичайните си граници, влезе бързо в стаята и съвсем запъхтян се хвърли в едно кресло, без да може да произнесе нито дума. Другарят му веднага разбра, че се е случило нещо много сериозно. Остави дон Жуан два-три пъти да си поеме дълбоко дъх, после започна да го разпитва. От две думи разбра същността на работата. Дон Гарсия, който не губеше лесно привичното си спокойствие, изслуша, без да мигне, несвързания разказ на приятеля си. После напълни чаша, подаде му я и каза:

— Пийнете, имате нужда. Лоша работа — добави той, след като също изпразни чашата си. — Сериозно е човек да убие бащата на... Все пак има доста примери, като се почне със Сид. Най-лошото е, че вие нямате петстотин войника, облечени до един в бяло, и то ваши братовчеди, които да ви защитят от стражите на Саламанка и от роднините на покойния... Но нека първо да се занимаем с най-неотложното... — Той обиколи два-три пъти стаята, сякаш за да събере мислите си, и продължи: — Да останете в Саламанка след такъв скандал, ще бъде лудост. Дон Алонсо де Охеда не е някакво селско благородниче, пък и слугите навярно са ви познали. Да приемем за миг, че не са ви познали; в университета вие вече си спечелихте такава слава, че положително вас ще обвинят за всяко анонимно злодеяние. Не, послушайте ме, трябва да заминете и колкото по-скоро, толкова по-добро. Тук вие станяхте три пъти по-учен, отколкото подобава на един благородник от добър род. Оставете Минерва и се позанимайте с Марс; с него по-добре ще успеете, защото имате предразположение. Във Фландрия се води война. Да отидем да бием еретици; няма по-добро

средство да изкупим дребните си прегрешения на този свят. Амин! Завършвам като проповедник.

Името „Фландрия“ подействува чудотворно на дон Жуан. Стори му се, че ако напусне Испания, ще се освободи от самия себе си. Сред трудностите и опасностите на войната нямаше да му остане време за угризения.

— Към Фландрия! Към Фландрия! — извика той. — Да вървим да се бием до смърт във Фландрия!

— От Саламанка до Брюксел е далеч — сериозно поде дон Гарсия, — а при вашето положение няма време за губене. Имайте пред вид, че ако господин корехидорът ви залови, надали ще имате възможност за друга борба, освен с веслата на някой кораб на негово величество.

След кратко съвещание с приятеля си дон Жуан бързо съблече студентските дрехи и си сложи бродирани кожени дрехи, каквито по онова време носеха военните, и шапка с голяма спусната периферия, като не забрави да напъха в колана си толкова дублони, колкото дон Гарсия можа да му даде. Всички тези приготовления му отнеха само няколко минути. Потегли пеш, излезе от града, без да го познаят, и вървя през цялата нощ и цялата следваща сутрин, докато жегата не го накара да спре. В първия град, където се озова, си купи кон, присъедини се към един керван пътници и безпрепятствено пристигна в Сарагоса. Там прекара няколко дена под името дон Жуан Караско. Дон Гарсия, който напусна Саламанка един ден след него, тръгна по друг път и го настигна в Сарагоса. В този град не останаха дълго. Само се отбиха да се помолят в черквата „Света богородица Пилар“, като не пропуснаха да позяпат арагонските красавици, после, съпроводжани от двама слуги, отидоха в Барселона, откъдето потеглиха с кораб за Чивитавекия. Умората, морската болест, новите селища и вроденото лекомислие на дон Жуан, всичко съдействуваше, за да го накара бързо да забрави ужасните гледки, които бе оставил след себе си. В Италия двамата приятели намериха толкова удоволствия, че няколко месеца изоставиха главната цел на пътуването си; но когато капиталът им се изчерпа, присъединиха се към група свои сънародници, смели и с олекнали кесии като тях, и се отправиха за Германия.

Като стигнаха в Брюксел, всеки постъпи в дружината на капитана, който му хареса. Двамата приятели решиха да извършат

първите си подвизи под командването на капитан дон Мануел Гомаре, най-напред, защото беше андалусец, а после, защото се знаеше, че изисква от войниците си само смелост и излъскано оръжие в изправност и не придирия за дисциплината.

Очарован от външността им, капитанът се отнесе с тях добре и както те желаеха, тоест използва ги за всички рисковани операции. Съдбата се оказа благосклонна към тях: там, където мнозина от другарите им загинаха, те дори не бяха ранени и генералите ги отличиха. Двамата бяха повишени в чин младши офицер в един и същи ден. Смятайки, че вече могат да разчитат на уважението и приятелството на началството, те веднага съобщиха истинските си имена и отново започнаха обичайния си живот, тоест денем играеха и пиеха, а нощем правеха серенади на най-красивите жени в градовете, където бяха на гарнизон през зимата. Получиха от родителите си прошка, която не особено ги развълнува, и кредитни писма до банкери в Анверс, които те използваха най-широко. Млади, богати, безстрашни и предприемчиви, те се радваха на многобройни леки успехи. Няма да се бавя с изреждането им; на читателя ще бъде достатъчно да знае, че щом видяха красива жена, не подбираха средства, за да я постигнат. Обещанията, клетвите бяха само игра за тези недостойни развратници; а ако някои братя или съпрузи възразяха срещу поведението им, за да им отговорят, те разполагаха с добри саби и безмилостни сърца.

През пролетта военните действия започнаха отново. При една злополучна за испанците битка капитан Гомаре бе смъртно ранен. Дон Жуан, който го видя да пада, изтича при него и повика няколко войника, за да го отнесат; но доблестният капитан събра последните си сили и му каза:

— Оставете ме тук да умра. Чувствувам, че с мене е свършено. Все едно дали ще умра тук или на половин левга по-далеч. Задръжте си войниците; и без това ще бъдат доста заети, защото, както виждам, холандците настъпват с многобройна войска. Момчета — добави той, обръщайки се към войниците, насъбрани край него, — дръжте се с вашите младши офицери и не се грижете за мене.

В това време пристигна и дон Гарсия и го запита дали няма някое последно желание, което да бъде изпълнено след смъртта му.

— Какво, по дяволите, си въобразявате, че мога да желая в такъв миг?... — отвърна капитан Гомаре. После сякаш се позамисли и поде:

— Никога не съм се сещал много-много за смъртта и не смятах, че е толкова близко... не бих имал нищо против, ако дойде някой свещеник... Само че всички монаси са при обоза... И все пак тежко е човек да умре, без да се изповяда!

— Ето ви моя молитвеник — каза дон Гарсия и му подаде шише вино. — И не се бойте.

Очите на стария воин все повече помътняваха. Той не обърна внимание на шегата на дон Гарсия, но старите бойци, които го бяха наобиколили, се възмутиха.

— Дон Жуан — каза умиращият, — приближете се, момчето ми. Елате, вие ще бъдете мой наследник. Ето тази кесия, в нея е всичко, което притежавам; по-добре да я вземете вие, отколкото ония еретици. Само искам да направите няколко панихиди за успокоение на душата ми.

Дон Жуан обеща и му стисна ръката, докато дон Гарсия започна тихо да обяснява на приятеля си разликата между убежденията на един слаб човек, когато умира, и убежденията, които изповядва пред маса, отрупана с бутилки. Но понеже няколко куршума изсвистяха край ушите на войниците и ги предупредиха за приближаването на холандците, всички заеха местата си в редиците, след като набързо се сбогуваха с капитан Гомаре. Цялата дружина мислеше само как да се изтегли в добър ред, което беше доста трудно при толкова многоброен неприятел, разкалян от дъжда терен и умората от дългия път. Все пак холандците не успяха да разстроят редиците ѝ, а по здрач изоставиха преследването, без да успеят да вземат нито едно знаме, нито един войник, освен ранени.

Вечерта двамата приятели седяха в една палатка с неколцина офицери и разговаряха за боя, в който току-що бяха участвували. Някои критикуваха заповедите на командувачия този ден и след свършен факт обясняваха какво е трябвало да се направи. После стана дума за убитите и ранените.

— Колкото до капитан Гомаре — каза дон Жуан, — аз дълго ще съжалявам за него. Беше храбър офицер, добър другар, истински баща за войниците си.

— Да — обади се дон Гарсия, — но ще ви призная, че никога не съм бил толкова изненадан, както когато видях колко му е мъчно, че до него няма черно расо. Това доказва само едно: че е по-лесно човек да

бъде храбър на думи, отколкото на дело. Има хора, които пет пари не дават за далечната опасност, а бледнеят, когато тя се приближи. Впрочем, дон Жуан, тъй като сте негов наследник, кажете какво има в кесията, която ви остави.

Тогава дон Жуан за пръв път отвори кесията и видя, че съдържа около шестдесет жълтици.

— Е, щом сме толкова богати — продължи дон Гарсия, който бе свикнал да гледа на кесията на приятеля си като на своя, — защо да не изиграем партия фараон, вместо да мислим за умрелите си приятели и да хленчим.

Всички одобриха предложението. Донесоха няколко барабана и ги покриха с плащ. Те се превърнаха в игрална маса. Дон Жуан започна пръв, съветван от дон Гарсия. Но преди да заложи, извади от кесията десет златни монети, уви ги в кърпичка и ги пхна в джоба си.

— За какво ви са, по дяволите? — възкликна дон Гарсия. — Войник да пести! И то в навечерието на бой!

— Нали знаете, дон Гарсия, че всичките пари не са мои. Дон Мануел ми ги завеща *sub roepae nomine*^[18], както казвахме в Саламанка.

— Чумата да го тръшне, простакът му с простак! — извика дон Гарсия. — Дявол да го вземе, на мен ми се струва, че той наистина е решил да даде тези десет ескуди на първия свещеник, когото срещнем.

— Защо не? Обещах.

— Млъкнете! Кълна се в брадата на Мохамед, че се червя заради вас, просто не мога да ви позная.

Играта започна. Отначало щастието се колебаеше. Скоро то решително се обърна против дон Жуан. Напразно, за да им провърви, дон Гарсия взе картите. След един час всичките пари, които двамата имаха, включително и петдесетте ескуди от капитан Гомаре, минаха у офицера, който държеше банката. Дон Жуан пожела да отиде да спи, но дон Гарсия се беше разпалил и държеше да играе реванш, за да си възвърнат загубеното.

— Хайде, благоразумни господине — каза той, — дайте онези ескуди, които толкова добре скрихте. Сигурен съм, че ще ни донесат щастие.

— Но, дон Гарсия, не забравяйте, че съм обещал!...

— Хайде, хайде, не ставайте дете! До молитви ли ни е сега? Ако капитанът беше тука, той по-скоро би ограбил някоя черква, отколкото да остави да мине карта, без да играе срещу банката.

— Ето пет ескуди — каза дон Жуан. — Не ги рискувайте наведнъж.

— Никакво малодушие! — отвърна дон Гарсия. И заложи петте ескуди на цар. Спечели, каза парол, но на втория тур загуби.

— Хайде и последните! — извика той пребледнял от яд.

Дон Жуан направи известни възражения, които бяха лесно преодолен. Отстъпи и даде четири ескуди, които веднага последваха първите. Дон Гарсия хвърли картите по носа на офицера, който държеше банката, и стана побеснял. Каза на дон Жуан:

— Досега винаги сте имали щастие, а съм чувал, че последното ескудо обръща и най-лошия късмет.

Дон Жуан беше ядосан поне колкото него. Той вече не мислеше за панихидите, нито за клетвата си. Заложи на асо едничкото останало ескудо и веднага го загуби.

— По дяволите душата на капитан Гомаре! — извика той. — Струва ми се, че парите му са омагьосани!...

Офицерът, който държеше банката, ги запита дали не искат да продължат, но тъй като вече нямаха пари, а на хора, които всеки ден рискуват да си строшат главата, трудно се дава кредит, те бяха принудени да напуснат играта и се опитаха да се утешат с пиячите. Напълно забравиха за душата на бедния капитан.

Няколко дена след това испанците получиха подкрепления, подновиха офанзивата и напреднаха. Прекосиха местата, където се бяха сражавали. Мъртвите още не бяха погребани. Дон Гарсия и дон Жуан пришпориха конете, за да отминат по-бързо трупове, които бяха неприятни колкото за зрението, толкова и за обонянието, но войникът, който препускаше пред тях, извика високо, като видя някакво тяло, проснато в един трап. Двамата се приближиха и познаха трупа на капитан Гомаре, макар че беше почти напълно обезобразен. Разкривените му черти бяха застинали в страшен гърч и показваха, че е умрял в ужасни мъки. Макар че вече бе свикнал с подобни гледки, дон Жуан не можа да не потрепери, като видя трупа, чиито помътнели очи, изпълнени със съсирена кръв, сякаш бяха отправени заплашително към него. Припомни си последната заръка на нещастния капитан, която

той, дон Жуан, бе оставил неизпълнена. Но изкуствената суровост, която бе успял да наложи на сърцето си, скоро го освободи от угризения: той веднага нареди да изкопаят гроб и да зарият капитана. Един капуцин се случи наблизко и набързо прочете няколко молитви. Поръсен със светена вода, трупът бе покрит с камъни и пръст и войниците продължиха пътя си, по-мълчаливи от обикновено. Но дон Жуан забеляза, че един стар аркебузир дълго рови из джобовите си, най-сетне намери едно ескудо, подаде го на капуцина и му каза:

— Вземете, да отслужите панихиди за капитан Гомаре.

Този ден дон Жуан прояви необикновена храброст и се изложи на стрелбата на врага толкова непредпазливо, сякаш искаше да бъде убит.

— Човек е безстрашен, когато остане без пукната пара — казаха другарите му.

Наскоро след смъртта на капитан Гомаре един млад новобранец бе приет в дружината, в която служеха дон Жуан и дон Гарсия. Изглеждаше решителен и смел, но прикрит и странен по характер. Не го виждаха да пие, нито да играе с другарите си. По цели часове седеше на една пейка в караулното помещение, гледеше как хвъркат мухите или щракаше със спусъка на аркебуза си. Войниците, които му се присмиваха заради неговата сдържаност, му измислиха прякора „Модесто“^[19]. Под това име го знаеха в дружината и дори началниците така го наричаха.

Походът завърши с обсадата на Берг-оп-Зоом, която беше, както е известно, една от най-кръвопролитните през тази война, понеже и обсадените се защитаваха с крайно ожесточение. Една нощ двамата приятели се бяха случили заедно дежурни в окопа, който по това време беше толкова близо до стените на крепостта, че беше един от най-опасните постове. Обсадените правеха чести вилазки, придружени от гъста и добре насочена стрелба.

Първата част на нощта премина в непрекъснато напрежение; после обсадени и обсаждащи сякаш едновременно се поддадоха на умората и едната, и другата страна прекратиха огъня, само от време на време някой залп сякаш целеше да покаже, че макар боят да е престанал, воюващите продължават да са нащрек. Беше към четири часа сутринта — времето, когато онзи, който е будувал цяла нощ, изпитва някакво нравствено изтощение поради физическата умора и

желанието да спи. Няма военен, който, ако говори искрено, да не признае, че му се е случвало при подобно душевно и физическо състояние да се почувствува способен на слабост, от която би се червил след изгрев-слънце.

— Дявол да го вземе — провикна се дон Гарсия, като потропваше с крака, за да се сгрее, и се загръщаше по-плътно в плаща си, — усещам как мозъкът замръзва в костите ми; струва ми се, че сега дори едно холандско момченце, въоръжено само със стомна за бира, би могло да ме надвие. Току-що един залп ме накара да потрепери, мене! Ако бях религиозен, щях почти да повярвам, че състоянието, в което се намирам, е предупреждение от небето.

Всички присъстващи, и особено дон Жуан, бяха крайно изненадани, като го чува да говори за небето, защото той, общо взето, не се интересуваше от подобни въпроси, а ако изпуснеше някоя дума, то бе на подигравка. Като забеляза, че няколко души се усмихват, жегнат от суета, той извика:

— Само никой да не си въобрази, че ме е страх от холандците, от господата или от дявола, защото в такъв случай, щом дойде смяната, ще си оправим сметките!

— За холандците, както и да е, но колкото до господата или до другия, на всекиго е позволено да се бои от тях — каза един стар капитан с посивели мустаци, който носеше броеница, окачена до сабята.

— Какво могат да ми направят? — запита дон Гарсия; — гърмът не улучва толкова точно, колкото протестантската аркебуза.

— А душата ви? — възнегодува старият капитан от тези богохулни думи и се прекръсти.

— Ах, душата!... Само че човек най-напред трябва да бъде сигурен, че има душа. Кой ми е казал досега, че имам душа? Свещениците. Но тя им носи толкова добри доходи, че положително са я измислили, както сладкарите са измислили сладкишите, за да ги продават.

— Дон Гарсия, зле ще свършите — каза старият капитан. — Такива приказки не бива да се говорят в окопа.

— В окопа, както и навсякъде, аз казвам това, което мисля. Но преставам, защото косите на моя приятел дон Жуан така се изправиха

на главата му, че шапката му ще падне. Той не само вярва в душата, но дори вярва в душите от чистилището.

— Аз не съм свободомислещ като вас — засмя се дон Жуан. — Понякога дори ви завиждам за върховното ви безразличие към отвъдния свят, защото, признавам, ако ще и да ми се подиграете, че от време на време онова, което се разправя за осъдените души, ми навява неприятни мисли.

— Най-доброто доказателство за слабата власт на дявола е това, че днес стоите на крака в този окоп. Честна дума, господа — добави дон Гарсия, като тупна дон Жуан по рамото, — ако дяволът съществуваше, той вече трябваше да е отнесъл този момък. Колкото и да е млад, гарантирам ви, че е истински неверник. Направил е нещастни повече жени и е вкарал в гроба повече мъже от двамина францисканци и двамина наемни убийци от Валенсия, взети заедно.

Не бе доизрекъл тези думи, когато един изстрел от аркебуз долетя от окопа, който граничеше с испанския лагер. Дон Гарсия се улови за сърцето и извика:

— Раниха ме.

Олюля се и почти веднага се строполи. В същия миг другарите му видяха как един човек побягна, но тъмнината скоро го скри от тези, които се спуснаха подир него.

Раната на дон Гарсия изглеждаше смъртоносна. Изстрелът бе даден отблизо, и то от оръжие, заредено с няколко куршума. Но твърдостта на този закоравял развратник нито за миг не отслабна. Той скоро отпрати всички, които му говореха за изповед. На дон Жуан каза:

— Само за едно се безпокоя след смъртта си. Калугерите ще ви убедят, че това е божие възмездие. Съгласете се, че е съвсем естествено войник да умре от аркебуз. Казаха, че изстрелът е даден откъм нашата страна: вероятно някой злопамятен ревнивец е накарал да ме убият. Настоявайте да го обесят високо и изкъсо, ако го заловите. Слушайте, дон Жуан, имам две любовници в Анверс, три в Брюксел и другаде още няколко, за които едва си спомням... паметта ми се губи... Завещавам ви ги... по липса на нещо по-добро... Освен това вземете сабята ми... и особено не забравяйте хватката, която ви показвах... Сбогом... и вместо литургии, нека другарите направят един славен гуляй след погребението ми.

Такива бяха приблизително последните му думи. За бога, за другия свят не се замисли повече, отколкото когато беше пълен с живот и сили. Умря с усмивка на устата, понеже гордостта му помогна да издържи докрай отвратителната роля, която бе играл толкова дълго време. Модесто изчезна. Всички войници бяха убедени, че той е убиецът на дон Гарсия, но напразно правеха предположения за причините, които го бяха подтикнали да извърши това убийство.

Дон Жуан жалеше за дон Гарсия повече, отколкото за брат. Безумец! Той си казваше, че всичко дължи на него. Дон Гарсия го бе посветил в тайните на живота, бе махнал от очите му плътната черупка, с която бяха покрити. „Какво бях аз, преди да се запозная с него?“ — питаше се дон Жуан и честолюбието му отговаряше, че е станал същество, по-висше от другите хора. С една дума, той превръщаше в добро цялото зло, което в действителност му бе донесла дружбата с този безбожник, и му беше признателен, както ученикът следва да бъде признателен на учителя си.

Тягостните впечатления от тъй внезапната смърт се задържаха толкова дълго в съзнанието му, че той изостави за няколко месеца предишния си начин на живот. Но постепенно се върна към старите навици, вече толкова вкоренени в него, че едно нещастие не можеше да ги измени. Отново започна да играе комар, да пие, да ухажва жените и да се дуелира със съпрузите. Всеки ден имаше нови приключения. Днес се изкатерваше на лоджия, утре — на балкон; сутрин се дуелираше с някой съпруг, вечер пиянствуваше с куртизанки.

Сред такъв разгул научи, че баща му е умрял; майка му се помина само няколко дена по-късно, така че той получи двете известия едновременно. Пълномощниците му го посъветваха да се завърне в Испания и да влезе във владение на майората и на големите богатства, които му се падаха в наследство. Това отговаряше и на собственото му желание. Отдавна бе помилван за убийството на дон Алонсо де Охеда, бащата на доня Фауста, и считаше тази история за напълно приключена. Впрочем той имаше желание да действа на по-широка сцена. Мислеше за сладостите на Севиля и за многобройните хубавици, които вероятно само го чакаха да пристигне, за да се поставят на негово разположение. Така че изостави бронята и потегли за Испания. Известно време поживя в Мадрид; взе участие като пикадор в една корида и направи впечатление с богатите си дрехи и с

ловкостта си, но не остана в столицата дълго. Като пристигна в Севиля, заслепи мало и голямо с блясъка и разкоша си. Всеки ден даваше различни празненства, на които канеше най-красивите жени на Андалусия. Всеки ден във великолепия си дворец уреждаше нови забавления, нови оргии. Властвуваше над тълпа развратници, които бяха необуздани и вироглави спрямо всички, но на него му се подчиняваха покорно, както толкова често се случва, когато се сдружат лоши хора. С една дума, нямаше разврат, в който той да не се потопи, и понеже порочният богаташ е опасен не само за себе си, неговият пример развращаваше андалуската младеж, която го превъзнасяше и се стараеше да му подражава. Няма съмнение, че ако providението бе търпело по-дълго разврата му, само с огнен дъжд можеше да накаже разпуснатостта и престъпленията на Севиля. Една болест задържа дон Жуан на легло няколко дена, но той не се опомни; напротив, искаше лекарят да му възвърне здравето само за да се втурне към нови безчинства.

Докато оздравяваше, за развлечение направи списък на всички жени, които бе съблазнил, и на всички съпрузи, които бе измамил. Каталогът беше методично разделен на две графи. В едната бяха имената на жените и накратко техните отличителни белези; в другата графа успоредно бяха нанесени имената на съпрузите и професиите им.

Много се мъчи да си припомни имената на всички озлочестени от него жени, но списъкът вероятно далеч не беше пълен. Показа го на един свой приятел, дошъл да го навести; и понеже в Италия бе спечелил благоволението на една жена, която се осмеляваше да се хвали, че е била любовница на папата, списъкът започваше с нейното име, а това на папата бе вписано в графата на съпрузите. После идваше един царстващ в момента владетел, после херцози, маркизи, а накрая имаше дори занаятчии.

— Гледай, драги — каза той на приятеля си, — както виждаш никой не е успял да ми се изплъзне, от папата до общаря няма нито едно съсловие, което да не ми е платило данък.

Дон Торибио, така се наричаше оня приятел, прегледа списъка и като му го връщаше, каза тържествено:

— Не е пълен!

— Как така „не е пълен“? Та кой липсва в графата на съпрузите?

— Бог! — отвърна дон Торибио.

— Бог ли? Вярно. Нямам калугерки. Дявол да го вземе! Благодаря ти, че ме подсети. Добре! Давам ти думата си на благородник, че до един месец и него ще включа в списъка преди папата и ще те покана тук на вечеря с някоя калугерка. В кой севилски манастир има хубави монахини?

След няколко дена дон Жуан пристъпи към действие. Тръгна да обикаля черквите към женските манастири, коленичеше съвсем близо до решетките, които отделяха божиие съпруги от останалите богомолци, хвърляше нахални погледи към стеснителните девизи, както вълкът, влязъл в кошара, търси най-тлъстата овца за първа жертва. Скоро в черквата „Света Богородица Розарно“ откри една прелестно красива млада монахиня, в чиито черти още се долавяше израз на печал. Тя никога не вдигаше очи, никога не обръщаше поглед наляво или надясно; изглеждаше всецяло погълната от божественото тайнство, което се отслужваше пред нея. Устните ѝ се движеха безмълвно и веднага се виждаше, че се моли по-горещо и чистосърдечно от всичките си другарки. Видът ѝ раздвижваше у дон Жуан някакви стари спомени. Струваше му се, че е срещал тази жена другаде, но не можеше да се сети кога и къде. Толкова много образи бяха отпечатани в паметта му, по-силно или по-слабо, че му бе невъзможно да не ги объркава. Два дена последователно ходи в тази черква, като винаги заставаха до решетката, без да успее да накара сестра Агата да вдигне очи. Научил бе, че тя се казва така.

Самото усилие, което изискваше завладяването на една толкова добре защитена от положението и скромността си жена, още повече разпалваше желанието на дон Жуан. Най-важното, а и най-трудното беше да привлече вниманието ѝ. Суетата му го убеждаваше, че ако сестра Агата само го види, победата му ще бъде наполовина осигурена. Ето средството, което намисли, за да накара красавицата да вдигне очи. Застана колкото можа по-близо до нея и използвайки момента, когато свещеникът издига хостията и всички падат ничком, той провря ръка между пречките на решетката и изля пред сестра Агата съдържанието на шишенце с есенция, което бе донесъл. Силната миризма, която се пръсна внезапно, накара монахинята да вдигне глава. И понеже дон Жуан се намираше точно насреща ѝ, тя не можа да не го забележи. Отначало лицето ѝ изрази силно удивление, после се

покри с мъртвешка бледност. Тя тихо изпищя и падна в несвяст на плочите. Другарките ѝ се втурнаха и я отнесоха в килията. Тръгвайки си много доволен от себе си, дон Жуан си каза:

„Тази калугерка е наистина очарователна. Но колкото повече я гледам, толкова повече ми се струва, че вече я има в списъка ми!“

На другия ден той коленичи до решетката точно при започване на службата. Но сестра Агата не беше на обикновеното си място — на първия ред сред калугерките; тя се бе почти скрила зад другарките си. Въпреки това дон Жуан забеляза, че често хвърля коси погледи към него. Това му се стори благоприятен признак за страстта му. „Момичето се плаши от мене — помисли си той, — скоро ще се опитоми.“ След като службата свърши, видя, че тя влиза в една изповедалня; но за да стигне дотам, мина до самата решетка и уж случайно изпусна броеницата си. Дон Жуан имаше толкова голям опит, че тази привидна разсеяност не го заблуди. Веднага реши, че е много важно да вземе броеницата; но броеницата беше от другата страна на решетката и той разбра, че за да я прибере, ще трябва да изчака всички да излязат от черквата. Докато чакаше този момент, той се облегна на един стълб и зае поза на дълбоко съсредоточение, с ръка пред очите, но с леко разперени пръсти, така че да не изпусне нито едно движение на сестра Агата. Който и да го видеше в тази поза, би помислил, че е добър християнин, потънал в религиозен размисъл.

Калугерката излезе от изповедалнята и направи няколко крачки, за да се прибере в манастира; но скоро откри или по-скоро се престори, че открива, че ѝ няма броеницата. Огледа се на всички страни и видя, че броеницата ѝ е до решетката. Върна се и се наведе да я вземе. В същия миг дон Жуан забеляза, че нещо бяло се подава под решетката. Беше съвсем малко листче хартия, сгънато на четири. Калугерката веднага си отиде.

Изненадан от неочаквано бързия си успех, развратникът изпита известно съжаление, че не среща по-голяма съпротива. Такова е приблизително и съжалението на ловеца, подгонил елен с убеждението, че ще трябва дълго и мъчително да го преследва, а изведнъж животното, едва-що втурнало се да бяга, пада, като по този начин отнема на ловеца удоволствието и заслугата, които е очаквал. Все пак дон Жуан бързо прибра писъмцето и излезе от черквата, за да го прочете на спокойствие. Ето какво съдържаше то:

Вие ли сте, дон Жуан? Наистина ли не сте ме забравили? Бях много нещастна, но вече започвах да свиквам със съдбата си. Сега ще бъда сто пъти по-нещастна. Би трябвало да ви ненавиждам... вие проляхте кръвта на баща ми... но аз не мога нито да ви намразя, нито да ви забравя. Смилете се над мене. Не идвайте вече в тази черква: причинявате ми толкова голяма болка! Сбогом, сбогом, аз съм мъртва за света.

Тереса

„Ах, тя била Тересита! — каза си дон Жуан. — Знаех си аз, че съм я виждал някъде.“

После отново прочете писъмцето. „Би трябвало да ви ненавиждам“... Това значи „обожавам ви“. „Вие проляхте кръвта на баща ми!“...“ Химена е казала същото нещо на Родриго... „Не идвайте вече в тази черква.“ Тоест „чакам ви утре“. Чудесно! Тя е моя.

След това отиде да обядва.

На другия ден пристигна точно навреме в черквата с готово писмо в джоба; но изненадата му бе голяма, когато не видя сестра Агата. Някоя служба не му се бе сторила толкова дълга. Беше побеснял. След като сто пъти прокле угризенията на Тереса, отиде да се поразходи край Гуадалкивир, за да измисли нещо, и ето какво реши.

Манастирът „Света Богородица Розарио“ беше известен сред севилските манастири с чудесните сладка, които неговите монахини варяха. Дон Жуан отиде в приемната, каза, че иска да говори с икономката и я помоли да му даде списъка на всички сладка, които има за продан.

— А нямате ли лимоново сладко Мараня? — запита той най-естествено.

— Лимоново сладко Мараня ли, господин кавалере? За пръв път чувам за такова сладко.

— Ами че сега то е на мода и се чудя как може в манастир като вашия да не правите такова сладко, и то в големи количества.

— Лимоново сладко Мараня!

— Мараня — повтори дон Жуан, наблягайки на всяка сричка. — Невъзможно е някоя от вашите калугерки да не знае рецептата.

Разпитайте ги, ако обичате, дали не знаят такова сладко. Утре ще дойда пак.

Няколко минути след това в целия манастир се говореше само за лимоновото сладко Мараня. И най-добрите специалисти никога не бяха чували за него. Оказа се, че само сестра Агата знае как се прави. Към обикновените лимони се прибавяло розова вода, теменужки и тъй нататък, после... Тя обеща да го приготви. Когато дойде на другия ден, дон Жуан намери гърне с лимоново сладко Мараня; в действителност беше някаква отвратителна смес; но под обвивката на гърнето имаше една бележка, написана от ръката на Тереса. Тя повтаряше молбата си дон Жуан да се откаже от нея и да я забрави. Горкото момиче се мъчеше да се заблуждава. Вярата, синовната обич и любовта си оспорваха сърцето на нещастницата; но ясно се виждаше, че любовта надделява. На следния ден дон Жуан изпрати в манастира един свой паж да занесе сандък с лимони и да поръча сладко, като настоя непременно да го приготви монахинята, която варила купеното от дон Жуан предишния ден. В дъното на сандъка умело бе скрил отговор на писмата на Тереса. Той й казваше:

Бях много нещастен. Зла орис насочи ръката ми. От онази злокобна нощ непрестанно мисля за тебе. Не можех да се надявам, че ти няма да ме намразиш. Най-сетне те открих. Престани да ми говориш за обета, който си дала. Преди да се обречеш пред олтара, ти беше моя. Не си могла да разполагаш със сърцето си, то ми принадлежеше... Дойдох, за да си взема богатството, което предпочитам пред живота си. Или ще умра, или ти ще ми бъдеш върната. Утре ще дойда в манастира да се срещна с тебе. Не посмях да направя това, преди да те предупредя. Боях се, че твоето смущение ще ни издаде. Въръжи се със смелост. Съобщи ми дали мога да спечеля икономката на наша страна.

Две капки вода, умело поръсени върху хартията, представляваха сълзи, пролети при писането.

След няколко часа градинарят на манастира му донесе отговор и му предложи услугите си. Икономката била неподкупна; сестра Агата

била съгласна да слезе в приемната, но при условие, че само ще го поздрави за последен път, а той ще се сбогува с нея завинаги.

Нещастната Тереса пристигна в приемната ни жива, ни умряла. Трябваше да се държи за решетката с две ръце, за да не падне. Спокоен и безстрастен, дон Жуан наблюдаваше с удоволствие смущението, което ѝ вдъхваше. Отначало, за да заблуди икономката, заговори неспринудено за приятелите, които Тереса била оставила в Саламанка и които ѝ пращали поздрави. После, използвайки един момент, когато икономката се бе отдалечила, каза много тихо и бързо на Тереса:

— Всичко ще направя, за да те извадя оттука. Ако трябва и манастира ще подпала. Нищо не искам да знам. Ти ми принадлежиш. Или след няколко дни ще бъдеш моя, или ще загина; но и мнозина други ще загинат заедно с мен.

Икономката се приближи. Доня Тереса се задушаваше и не можеше да промълви нито дума. В това време дон Жуан говореше спокойно за сладката и ръкоделията, с които монахините се занимаваха, обеща на икономката броеници, благословени в Рим, и заяви, че за празника на манастира щял да им подари рокля от брокат за светата им покровителка. След половин час такъв разговор той почтително и сериозно се поклони на Тереса и я остави в състояние на неопишуема тревога и отчаяние. Тя изтича до килията си, затвори се и ръката ѝ, по-покорна от езика, написа дълго писмо, пълно с упреци, молби и жалби. Но не можа да не признае, че е влюбена; вътрешно извини това си прегрешение с мисълта, че скъпо го изкупва, като отказва да се вслуша в молбите на любимия си. Градинарят, който се бе съгласил да предава тяхната престъпна кореспонденция, скоро ѝ донесе отговор. Дон Жуан и сега заплашваше да стигне до крайност. Имал стотина смелчаци на своя служба. Светотатството не го плашело. Щял да бъде щастлив да умре, стига само още веднъж да прегърнел приятелката си в своите обятия. Какво можеше да направи едно такова нещастно момиче, привикнало да отстъпва на мъжа, когото обожаваше? Тереса плачеше по цели нощи, а денем не можеше да се моли, понеже образът на дон Жуан навсякъде я преследваше; дори когато придружаваше другарките си при техните благочестиви задължения, тялото ѝ автоматично правеше молитвени движения, но цялото ѝ сърце бе отдадено на гибелната страст.

След няколко дена тя вече нямаше сили да се съпротивлява. Съобщи на дон Жуан, че е готова на всичко. Виждаше, че каквото и да направи, е загубена и си казваше, че щом така и така ще умре, по-добре преди това да вкуси един миг щастие. Ликуващ, дон Жуан подготви всичко за отвличането. Избра една безлунна нощ. Градинарят занесе на Тереса стълба от копринено въже, с която тя трябваше да се прехвърли през манастирската стена. Вързоп с градски дрехи щеше да бъде скрит на определено място в градината, защото не можеше и да се мисли тя да се движи из града с монашеско облекло. Дон Жуан щеше да я пресрещне в подножието на стената. Наблизо щеше да чака запретната кола, за да я откара до една крайградска къща. Там тя щеше да бъде защитена от всички преследвачи и да живее спокойно и щастливо с любовника си. Такъв беше планът, начертан лично от дон Жуан. Той поръча да й ушийт подходящи дрехи, изпробва въжената стълба, прибави указания как Тереса да я окачи; с една дума, не забрави нищо, което можеше да осигури успеха на начинанието. Градинарят беше сигурен човек и щеше да спечели толкова много за верността си, че не можеха да се съмняват в него. Освен това бяха взети мерки той да бъде убит през същата нощ след отвличането. С една дума, работата изглеждаше толкова добре скроена, че нищо не можеше да я провали.

За да отклони подозренията, дон Жуан замина за замъка на рода де Мараня два дена преди определената за отвличането нощ. В този замък бе прекарал по-голямата част от детството си; но след завръщането си в Севиля не бе стъпвал там. Пристигна привечер и първата му работа беше добре да се нахрани. После накара да го разсъблекат, за да си легне. Бе наредил в стаята му да запалят две дебели восъчни свещи, на масата му бе разтворена книга с развратни разкази. След като прочете няколко страници, той усети, че заспива, затвори книгата и изгаси едната свещ. Преди да духне и втората, разсеяно зашари с поглед из стаята и изведнъж в спалната ниша зърна картината, която изобразяваше мъките на чистилицето, картината, която толкова често бе разглеждал като дете. Очите му неволно се спряха на мъжа, чиито вътрешности ръфаше змия, и макар че този образ му вдъхна още повече ужас, отколкото преди, не можа да се откъсне от него. Същевременно си спомни лицето на капитан Гомаре и страшния предсмъртен гърч, в който бяха застинали чертите му. При

тази мисъл потрепери и почувствува как косите му настръхват. Но призова на помощ цялата си смелост и изгаси последната свещ с надеждата, че тъмнината ще го отърве от отвратителните образи, които го преследваха. Мракът още повече увеличи ужаса му. Очите му постоянно се обръщаха към картината, която не можеха да виждат, но тя му беше толкова позната, че се изписваше във въображението му ясно, като посред бял ден. Понякога дори му се струваше, че фигурите се осветяват и засияват, сякаш огънят на чистилицето, изобразен от художника, хвърляше истински пламъци. Най-сетне безпокойството му толкова нарасна, че той започна да вика високо слугите, за да махнат картината, която му причиняваше такъв голям страх. Но когато слугите влязоха в спалнята, дон Жуан се засрами от слабостта си. Помисли как хората му ще му се подиграват, ако узнаят, че се е уплашил от една картина. Само им каза, колкото можеше по-естествено, да запалят свещите и да го оставят сам. После отново зачете; но само очите му шареха по книгата; съзнанието му бе отправено към картината. Измъчван от неизразимо безпокойство, през цялата нощ той не можа да мигне.

Щом се разсъмна, веднага стана и отиде на лов. Движението и свежият утринен въздух постепенно го успокоиха и когато се прибра в замъка, впечатленията, предизвикани от картината, бяха изчезнали. Беше позамаян, когато отиде да си легне. Беше наредил да му приготвят легло в друга стая и естествено не беше казал да преместят в нея картината; но тя бе запечатана в паметта му, и то толкова силно, че го държа буден през по-голямата част на нощта.

Впрочем ужасът не му вдъхваше разкаяние за миналия му живот. Отвличането, което бе замислил, продължаваше да го занимава. След като даде всички необходими нареждания на слугите си, потегли за Севиля сред обедната жегата, за да пристигне едва вечерта. И наистина вече бе тъмна нощ, когато мина край кулата дел Льоро, където го чакаше един от слугите му. Остави коня си на него, попита дали колата и мулетата са готови. Съгласно собствените му указания те трябваше да го чакат на една улица не много отдалечена от манастира, така че да може бързо да стигне дотам пеша с доня Тереса, но и да не събуди подозрения у нощната стража, ако тя мине наблизко. Всичко беше готово, нарежданията му бяха изпълнени точно. Дон Жуан видя, че трябва да чака още час, преди да може да даде уговорения знак на доня

Тереса. Слугата му наметна голям кафяв плащ на раменете и той влезе сам в Севиля през Трианската врата, криейки лицето си, за да не го познаят. Горещината и умората го заставиха да седне на една пейка в някаква пуста улица. Започна да си подсвирква и да тананика разни мелодии, които му идваха наум. От време на време поглеждаше часовника си и с мъка виждаше, че стрелката не върви достатъчно бързо за нетърпението му... Внезапно долови тържествена траурна музика. Отначало позна песнопения, каквито църквата е отредила при погребение. Скоро откъм ъгъла се зададе процесия и тръгна към него. Две дълги жалейни редици със запалени свещи в ръцете вървяха пред покрит с черно кадифе ковчег, носен от няколко души, облечени в старинни дрехи, с бели бради и саби на кръста. Шествието завършваха също две редици покаяници в траур, носещи като първите свещи в ръце. Цялата върволица се движеше бавно, тържествено. По калдъръма не отекваха стъпки, сякаш всички тези хора не ходеха, а се плъзгаха. Расата и плащовете, които падаха на дълги корави гънки, изглеждаха неподвижни като дрехи на мраморни статуи.

При тази гледка дон Жуан най-напред изпита онова отвращение, което мисълта за смъртта вдъхва на епикуреец. Стана и понечи да се отдалечи, но броят на покаяниците и внушителността на шествието го изненадаха и възбудиха любопитството му. Тъй като процесията се отправяше към една съседна черква, чиито врати в същия миг се разтвориха с трясък, дон Жуан дръпна за ръкава една от фигурите, които носеха свещи, и учтиво я запита кого погребват. Покаяникът вдигна глава: лицето му беше бледо, мършаво, като лице на човек, прекарал дълга, мъчителна болест. Той отговори с гробовен глас:

— Граф дон Жуан де Мараня.

При този странен отговор косите на дон Жуан настръхнаха; но в следващия миг хладнокръвието му се възвърна, той се усмихна и си каза:

„Навярно не съм чул добре или този старец се мами.“

Влезе в черквата заедно с шествието. Погребалните песнопения отново прозвучаха, съпроводжани от гръмкия глас на органа; свещеници, облечени с траурни наметала, запяха „De profundis“^[20]. Въпреки че се мъчеше да изглежда спокоен, дон Жуан почувствува, че кръвта му се смразява. Приблужи се до друг покаяник и го попита:

— Кой е мъртвият, когото погребвате?

— Граф дон Жуан де Мараня — отвърна покаяникът с ужасен глух глас.

Дон Жуан се облегна на един стълб, за да не падне. Усещаше, че му прилошава, цялата му смелост го бе напуснала. Междувременно службата продължаваше и под черковните сводове още по-силно кънтяха звуците на органа и гласовете, които пееха страшния химн „Dies irae“^[21]. Струваше му се, че слуша ангелския хор на страшния съд. Най-сетне направи усилие, сграбчи ръката на един свещеник, който минаваше близо до него. Ръката беше студена като от мрамор.

— В името на небесата, отче! — извика дон Жуан. — За кого се молите тук и кои сте вие?

— Молим се за граф дон Жуан де Мараня — отговори свещеникът, гледайки го втренчено и скръбно. — Молим се за душата му, която е изпаднала в смъртен грях, а ние сме души, които литургиите и молитвите на майка му измъкнаха от пламъците на чистилището. Ние плащаме на сина дълга си към майката; но тази литургия е последната, която ни е разрешено да отслужим за душата на граф дон Жуан де Мараня.

В този миг часовникът на черквата изби веднъж — часа, определен за отвличането на доня Тереса.

— Настъпи времето! — извика някой откъм един тъмен ъгъл на черквата. — Времето настъпи! Наш ли остава?

Дон Жуан обърна глава и се сепна от едно ужасно видение: бледен и окървавен, дон Гарсия пристъпваше заедно с капитан Гомаре, чиито черти още бяха сгърчени от ужас. Двамата се отправиха към ковчега, запокитиха капака на земята и дон Гарсия повтори:

— Наш ли остава?

Същевременно зад него изникна една огромна змия и се издигна на няколко стъпки над главата му, сякаш се готвеше да се хвърли към ковчега.

Дон Жуан изкрещя „Исусе!“ и падна в несвяст на земята.

Беше късна нощ, когато стражата откри един мъж, проснат неподвижно пред дверите на черквата. Стрелците се приближиха, смятайки, че е труп на убит. Веднага познаха граф де Мараня и за да го свестят, поляха лицето му със студена вода; но като видяха, че не идва на себе си, отнесоха го в дома му. Едни казваха, че е пиян, други — че някой ревнив съпруг го е пребил. Никой или поне никой порядъчен

човек в Севиля не го обичаше, така че всеки подметна по нещо. Един благославяше тоягата, която така го е цапардосала, друг питаше колко ли бутилки съдържа безжизненото му тяло. Слугите на дон Жуан поеха господаря си от ръцете на стражата и изтичаха за лекар. Пуснаха му голямо количество кръв и той скоро дойде на себе си. Отначало мълвеше несвързани думи, издаваше нечленоразделни викове, хлипаше, стенеше. После някак внимателно започна да оглежда заобикалящите го предмети. Попита къде се намира и какво е станало с капитан Гомаре, с дон Гарсия, с шествието. Слугите помислиха, че е полудял. Междувременно обаче, след като изпи лекарство за сърцето, поиска да му донесат разпятие и известно време го целува, като лееше поройни сълзи. След това прати да повикат изповедник.

Всички останаха изненадани, понеже бе известен като голям безбожник. Няколко свещеници, към които слугите му се обърнаха, отказаха да отидат при него, защото смятаха, че им готви зла шега. Най-сетне един доминикански монах се съгласи да се срещне с него. Като останаха сами, дон Жуан се хвърли на колене пред нозете му и разказа за видението, което бе имал; после се причести. Докато изповядваше едно по едно престъпленията си, той прекъсваше думите си и питаше дали е възможно толкова голям грешник като него някога да получи опрощение от небето. Монахът отговаряше, че божие то милосърдие е безкрайно. След като го насърчи да постоянствува в разкаянието и му даде утешенията, които религията не отказва и на най-големите престъпници, доминиканецът си отиде, като му обеща да дойде отново вечерта. Дон Жуан прекара целия ден в молитви. Когато доминиканецът пристигна, той му заяви, че е взел решение да се отрече от света, в който се е държал толкова безчинно, и да се помъчи да изкупи с разкаяние и дела огромните престъпления, с които се е осквернил. Трогнат от сълзите му, монахът го насърчи, доколкото можеше, и за да разбере дали дон Жуан ще има смелост да изпълни решението си, му обрисова страшна картина на строгия манастирски живот. Но при всяко средство за умъртвяване на плътта, което му описваше, дон Жуан възкликваше, че това е нищо и че заслужава много по-жестоки наказания.

Още на другия ден той подари половината си богатство на онези свои роднини, които бяха бедни; друга част отдели за уреждане на болница и за построяване на черква; раздаде значителна сума пари на

бедните и плати за много заупокойни молитви за душите в чистилището, особено за душата на капитан Гомаре и на всички нещастници, убити от него на дуел. Най-сетне събра всички приятели и пред тях се покая за лошия пример, който им бе давал в продължение на толкова дълго време; сърцераздирателно описа угризенията на съвестта, които му причиняваше предишното му поведение, и надеждите, които си позволяваше да храни за бъдещето. Доста от тези развратници се разкаяха и напълно се промениха; други, които бяха непоправими, хладно му се присмяха и го напуснаха.

Преди да влезе в манастира, където бе решил да отиде, дон Жуан писа на доня Тереса. Призна позорните си замисли, разказа за живота си, за прелома, който бе настъпил в него, помоли я да му прости и я прикани да се възползува от неговия пример и да потърси спасение в разкаянието. Повери писмото на доминиканеца, след като му даде да го прочете.

Нещастната Тереса дълго бе чакала в манастирската градина уговорения знак; бе прекарала няколко часа в неизразима тревога и виждайки, че скоро ще се съмне, се бе прибрала в килията си, обзета от дълбока скръб. Отдаваше неявяването на дон Жуан на хиляди причини, които бяха много далеч от истината. Минаха доста дни, без да пристигне някакво съобщение, някаква вест, за да намали отчаянието ѝ. Най-сетне калугерът, след като се посъветва с игуменката, получи разрешение да се срещне с нея и да ѝ предаде писмото от нейния разкажл се прелъстител. Докато го четеше, по челото ѝ избиха едри капки пот; лицето ѝ ту се покриваше с огнена червенина, ту пребледняваше като на смъртник. Все пак девойката има смелостта да довърши писмото. Тогава доминиканецът се опита да ѝ опише разкаянието на дон Жуан и да я поздрави за това, че и двамата са избягнали страшната опасност, която ги е очаквала, ако замисленото отвлечение не е било осуетено от очевидната намеса на провидението. Но при всеки довод, който той изтъкваше, за да я окуражи, доня Тереса възкликваше: „Той никога не ме е обичал!“

Нещастницата получи силна треска; напразни бяха всички усилия на лекарите и на религията; тя отблъсна едните и изглеждаше безчувствена към другите. Издъхна след няколко дни, без да спре да повтаря:

— Той никога не ме е обичал!

След като облече расото на послушник, дон Жуан доказа, че връщането му към вярата е искрено. Никое средство за умъртвяване на плътта или на гордостта не му се струваше достатъчно сурово, така че игуменът на манастира често бе принуден да ограничава изтезанията, на които той подлагаше тялото си. Казваше му, че по този начин съкращава дните си и че в същност се изисква повече душевна сила човек по-дълго да търпи умерени изтезания, отколкото наведнъж да свърши с покаянието, като си отнеме живота. Времето на послушничеството изтече, дон Жуан даде обет за монах и под името брат Амбросио продължи да служи за назидание на целия манастир със строгия си и благочестив живот. Под шаячното расо носеше власеница от конски косми; за легло му служеше нещо като тесен сандък, по-къс от тялото му. Зеленчуци, варени във вода, му бяха единствената храна; само в празник, и то по нарочна заръка на игумена, се съгласяваше да хапне хляб. По-голямата част от нощта прекарваше в бдение и молитви с прострени на кръст ръце; с една дума, стана примерът на това благочестиво братство, както преди бе пример на разпътните си връстници. Една епидемия, която избухна в Севиля, му достави случай да постави на изпитание новите добродетели, които бе придобил с връщането си към вярата. Болните бяха приемани в болницата, която бе основал; той се грижеше за бедните, прекарваше дните си край леглата им, насърчаваше ги, окуражаваше ги, утешаваше ги. Опасността от зараза беше толкова голяма, че и с пари не можеше да се намерят хора, които да се съгласят да погребват мъртвите. Дон Жуан изпълняваше тази работа: ходеше из безлюдните къщи и отнасяше разложените трупове, които често бяха престояли с дни. Навсякъде го благославяха и тъй като през тази страшна епидемия той въобще не се зарази, някои лековерни хора започнаха да говорят, че това чудо бог го прави заради него.

От няколко години вече дон Жуан, или брат Амбросио, беше в манастира и животът му бе непрекъснатата верига от молитви и умъртвяване на плътта. Споменът за миналото не се бе заличил от паметта му, но угризенията му се бяха посмекчили от съзнанието за промяната в него.

Един следобед, когато жегата бе станала още по-тягостна, всички калугери от манастира си почиваха според обичая. Само брат Амбросио работеше в градината гологлав на слънце; това беше едно от изтезанията, които си бе наложил. Прегърбен над бела, той зърна сянка на мъж, застанал до него. Помисли, че някой от монасите е слязъл в градината, и го поздрави с „Аве Мария“. Но човекът не отвърна. Изненадан от неподвижната сянка, брат Амбросио вдигна очи и видя пред себе си, застанал прав, един висок млад мъж, наметнат с плащ до земята, и с лице, полускрито от шапката, окичена с бяло и черно перо. Мъжът го наблюдаваше мълчаливо с израз на злорадство и дълбоко презрение. Няколко минути двамата се гледаха втренчено. Най-сетне непознатият пристъпи крачка, свали шапката си, за да се видят чертите на лицето му, и каза:

— Познахте ли ме?

Дон Жуан се вгледа още по-внимателно, но не го позна.

— Спомняте ли си за обсадата на Берг-оп-Зоом? — запита непознатият. — Нима забравихте войника, когото наричаха Модесто?

Дон Жуан потрепери. Непознатият хладно продължи:

— Войникът, когото наричаха Модесто и който уби с един изстрел на аркебуз вашия достоен приятел доя Гарсия, а всъщност се бе прицелил във вас!... Модесто съм аз! И още едно име имам, дон Жуан: наричам се Педро де Охеда. Аз съм синът на дон Алонсо де Охеда, когото вие убихте. Аз съм братът на доня Фауста де Охеда, която вие убихте. Аз съм братът на доня Тереса де Охеда, която вие убихте.

— Братко — каза дон Жуан, падайки на колене, — аз съм клетник, затънал в престъпления. И за да ги изкупя, нося тази дреха и съм се отрекъл от света. Ако има някакво средство, с което мога да спечеля вашата прошка, посочете ми го. И най-тежкото наказание няма да ме изплаши, ако мога чрез него да ви накарам да не ме прокълнете.

Дон Педро горчиво се усмихна.

— Да оставим лицемерието, сеньор де Мараня; аз не прощавам. А колкото до проклятието ми, него вие вече си спечелихте. Но нямам нужното търпение да изчакам въздействието му. Нося нещо по-ефикасно от проклятие.

При тези думи той свали плаща си и показа, че държи две дълги рапири. Извади ги от ножниците и ги заби едновременно в земята.

— Изберете, дон Жуан — каза той. — Разправят, че сте умел фехтувач, а и аз се смятам за добър във фехтовката. Да видим колко ви бива.

Дон Жуан се прекръсти и каза:

— Братко, вие забравяте обета, който съм дал. Аз вече не съм онзи дон Жуан, когото вие познавахте. Аз съм брат Амбросио.

— Добре, брат Амбросио, вие сте мой враг и каквото име и да носите, аз ви ненавиждам и ще си отмъстя.

Дон Жуан отново падна на колене пред него.

— Ако искате да ми вземете живота, вземете го, братко, той е ваш. Накажете ме, както желаете.

— Подъл лицемер! Да не мислиш, че можеш да ме измамиш? Ако исках да те убия като бясно куче, нима щях да си правя труда да нося тези оръжия? Хайде, бързо избирай и си защитавай живота.

— Повтарям ви, братко, аз не мога да се бия, но мога да умра.

— Подлецо! — извика побеснял дон Педро. — На мене ми разправяха, че си бил смел. А виждам, че си един жалък страхливец!

— Каква смелост, братко! Аз всеки ден се моля на бога да ми даде смелост, за да не изпадна в отчаяние, на което бих се отдал, ако не беше неговата помощ и споменът за престъпленията ми. Сбогом, братко, отивам си, защото виждам, че моето присъствие ви дразни. Дано някой ден разкаянието ми да ви се стори толкова искрено, колкото е всъщност!

И той направи няколко крачки, за да се махне от градината, но дон Педро го дръпна за ръкава.

— Вие или аз — извика той. — Двамата няма да си отидем живи оттука. Вземете едната сабя, защото, дявол да ме вземе, ако вярвам дори и една дума от всички тези вопли!

Дон Жуан му хвърли умолителен поглед и направи още една крачка, за да се отдалечи; но дон Педро го сграбчи здраво и както го държеше за яката, изкрещя:

— Ти мислиш, значи, подли убиецо, че ще можеш да ми се измъкнеш от ръцете! Не! По-скоро на парчета ще направя това лицемерно расо, под което криеш козите си дяволски крака. И може би тогава ще ти дойде достатъчно кураж, за да се биеш с мен!

И докато говореше, той тласкаше дон Жуан към стената.

— Сеньор Педро де Охеда — извика дон Жуан, — убийте ме, ако желаете, но аз не искам да се бия!

Скръсти ръце, впери поглед в дон Педро и го загледа спокойно, но доста гордо.

— Да, ще те убия, негоднико! Но преди това ще постъпя с тебе като с подлец, какъвто си.

И му залепи плесница: първата плесница, която дон Жуан получаваше в живота си. Лицето на дон Жуан стана пурпурночервено. Младежката гордост и гневливост се възвърнаха в душата му. Без да каже нито дума, той се спусна към една от сабите и я грабна. Дон Педро улови другата и се приготви за отбрана. Двамата едновременно се втурнаха разярени един срещу друг с еднаква устремност. Сабята на дон Педро се заби във вълненото расо на дон Жуан и се плъзна край тялото му, без да го нарани, докато рапирата на дон Жуан прониза гърдите на противника му. Дон Педро издъхна веднага. Като видя врага, проснат пред краката си, дон Жуан за миг го загледа неподвижно и недоумяващо. Постепенно се опомни и разбра големината на новото си престъпление. Спусна се към трупа и се опита да го съживи. Но след като бе видял толкова рани, не можеше да не разбере веднага, че тази е смъртоносна. Окървавената сабя беше при нозете му и сякаш му предлагаше да се самонакаже. Но той веднага отхвърли това ново изкушение на дявола, изтича при игумена и се втурна в килията му като обезумял. Падна ничком пред нозете му и през порой от сълзи му описа страшната сцена. Отначало игуменът не можа да повярва и първата мисъл, която му мина, беше, че големите изтезания, които си налагаше брат Амбросио, са му отнели разума. Но кръвта, с която бяха опръскани дрехите и ръцете на дон Жуан, не му позволиха повече да се съмнява в ужасната истина. Игуменът беше човек, пълен със самообладание. Веднага разбра какво петно ще хвърли на манастира тази печална случка, ако се разчуе в обществото. Никой не бе видял дуела. Игуменът реши да скрие станалото дори от обитателите на манастира. Заповяда на дон Жуан да отиде с него и заедно пренесоха трупа в една от долните зали, заключи я и взе ключа. След това затвори дон Жуан в килията му и отиде да предупреди корехидора.

Някой може да се учуди, че дон Педро, който веднъж вече се бе опитал да убие предателски дон Жуан, е отхвърлил мисълта да го убие

по същия начин сега и е предпочел да се отърве от врага си в дуел с равни оръжия; но това бе замислено като пъклено отмъщение. Бе чул за строгия живот на дон Жуан, понеже мълвата за светостта му се бе разпространила, и не се съмняваше, че ако го убие; ще го изпрати право на небето. Ето защо сметна, че като го предизвика и го застави да се бие, ще го убие в миг на смъртен грях и по този начин ще погуби и тялото; и душата му. Видяхме как този пъклен замисъл се обърна против самия него.

Не беше трудно работата да се потули. Корехидорът уговори с игумена на манастира по какъв начин да отклонят подозренията. Другите калугери останаха убедени, че мъртвият е загинал при дуел с неизвестен мъж и че е бил донесен ранен в манастира, където скоро е издъхнал. Колкото до дон Жуан, аз няма да се опитвам да опиша нито угризенията, нито разкаянието му. Той с радост изпълни всички предписания на игумена за изкупление на греха си. До края на живота си държа окачена пред леглото си сабята, с която бе пронизал дон Педро, и никога не пропусна, като я видеше, да се помоли за душата му и за душите на роднините му. За да сломи остатъка от мирската гордост, който още се таеше в душата му, по нареждане на абата всяка сутрин отиваше при готвача на манастира, който бе задължен да му удря по една плесница. След това Амбросио не пропускаше да обърне и другата си страна, като благодареше на готвача за унижението. Живя още десет години в този манастир и никога не наруши покаянието си с възвръщане към страстите на младостта. Умря, почитан като светец дори от онези, които знаеха за някогашните му безчинства. На смъртното си легло поиска като милост да бъде погребан под прага на черквата, така че всеки, който влезе, да го тъпче с крака. Пожела също така на гроба му да сложат следния надпис: „Тук почива най-лошият човек, живял на земята“. Но в манастира не счетоха за уместно да изпълнят всички тези молби, които се дължаха на крайно смирение. Бе погребан до главния олтар на построената от него черква. Вярно е, че се съгласиха да издълбаят върху плочата, която покрива смъртните му останки, надписа, който бе съчинил; но прибавиха и възхвала за възвръщането му към вярата. Неговата болница и главно черквата, където е погребан, се посещават от всички другоземци, които минават през Севиля. Мурильо е изписал за черквата няколко от най-хубавите си картини. „Завръщането на блудния син“ и „Къпалнята в Ерихон“,

които днес красят галерията на господин маршал Султ, на времето са красели стените на болницата на Милосърдието.

[1] Според възприетото напоследък у нас правило да пишем и произнасяме на български собствените имена така, както се произнасят на съответния чужд език, би трябвало да пишем дон Хуан, а не дон Жуан, но тъй като у нас това име е станало нарицателно, оставяме го дон Жуан. — Б.пр. ↑

[2] „Тук почива най-лошият човек, живял на този свят.“. — Б.пр. ↑

[3] Майорат — неделимо имение, предавано по мъжка линия. — Б.пр. ↑

[4] Сид (Руй Диас да Бивар) в Бернардо дел Карпио — испански национални герои. — Б.пр. ↑

[5] Арбалет — усъвършенствуван лък. — Б.пр. ↑

[6] Аркебуз — средновековна пушка. — Б.пр. ↑

[7] Луис де Моралес — испански художник от XVI век, рисувал картини с религиозни сюжети. — Б.пр. ↑

[8] Алфаки — молла и едновременно капитан на боен отряд. — Б.пр. ↑

[9] „От кедъра до исопа“ — цитат от библията — тук в смисъл на „от най-голямото до най-малкото“. — Б.пр. ↑

[10] „Пильос“ (исп.) — мошеници. — Б.пр. ↑

[11] Ханаанците са финикийско племе, заварено от евреите, когато са се заселвали в Палестина през XIII в. пр.н.е. — Б.пр. ↑

[12] Корехидор — съдебен и административен управител. — Б.пр. ↑

[13] Сегидиля (исп.) — кратък импровизиран куплет. — Б.пр. ↑

[14] Лицензиат (лат.) — научна степен, даваща право на преподаване във висши и средни учебни заведения. — Б.пр. ↑

[15] „За проблемите на съвестта“ (лат.). — Б.пр. ↑

[16] Синония — продаване или купуване на черковна длъжности, подкупване на черковнослужители. — Б.пр. ↑

[17] Фидус Ахатес (лат.) — Верен Ахат — така е наречен Ахат, приятел и спътник на Еней в „Енеида“ от Вергилий. — Б.пр. ↑

[18] При условие, със задължението (лат.). — Б.пр. ↑

[19] „Модесто“ (исп.) — скромен. — Б.пр. ↑

- [20] Начало на заупокойна католическа молитва. — Б.пр. ↑
- [21] Начало на католически химн. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.